

**Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická**

Bakalářská práce

Zvláštní vztahy USA s VB od konce studené války

Jindřich Hlavnička

Plzeň 2014

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Mezinárodní teritoriální studia

Studijní obor Mezinárodní vztahy – britská a americká studia

Bakalářská práce

Zvláštní vztahy USA s VB od konce studené války

Jindřich Hlavnička

Vedoucí práce:

PhDr. Pavel Hlaváček, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2014

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval samostatně a použil jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2014

.....

Chtěl bych poděkovat panu PhDr. Pavlu Hlaváčkovi, Ph.D. za odborné vedení mé bakalářské práce, za užitečné rady a za čas, který mi po celou dobu psaní práce věnoval.

Obsah

1 ÚVOD.....	7
2 POJEM ZVLÁŠTNÍ VZTAH.....	12
2.1 Historie zvláštního vztahu	13
2.1.1 Nejdůležitější momenty zvláštního vztahu do konce druhé světové války.....	14
2.1.2 Zvláštní vztah a projev ve Fultonu	15
2.1.3 Zvláštní vztah a studená válka.....	17
2.1.4 Zvláštní vztah a znárodnění Suezského průplavu	18
2.1.5 Konec studené války a světový pořádek.....	19
3 VZNIK ALIANCÍ	19
3.1 Aliance v bipolaritě	20
3.2 Unipolarita	21
3.2.1 Teorie vzniku aliancí v unipolárním světě	22
3.2.2 Typy aliancí v unipolaritě.....	23
3.2.2.1 Hard balancing	23
3.2.2.2 Soft balancing	24
3.2.2.3 Leash-slipping	24
3.2.2.4 Bandwagoning	24
3.2.2.5 Regional balancing	25
3.3 Bonding	25
4 BONDING, TEORIE VZNIKU ALIANCÍ V UNIPOLÁRNÍM SVĚTĚ A VZTAH BRITSKÝCH PREMIÉRŮ S AMERICKÝMI PREZIDENTY	27
4.1 John Major a Bill Clinton.....	27
4.2 Tony Blair a Bill Clinton.....	28
4.2.1 Podpora vedení Spojených států v Kosovu	30
4.3 Tony Blair a George Bush ml.....	31
4.3.1 Teroristické útoky a obnova bondingu.....	32
4.3.2 Cesta do války v Iráku.....	34
4.3.2.1 Multilaterální postup proti Iráku	34
4.3.2.2 Limity soft balancingu v unipolárním světě	35
4.3.2.3 Tony Blair, věrný přítel USA	39
4.3.2.4 Rozdělení Evropy a limity bondingu	40
4.4 Gordon Brown a George Bush.....	41

4.5 Gordon Brown a Barack Obama	42
4.6 David Cameron a Barack Obama	43
4.6.1 David Cameron, Barack Obama a Sýrie	46
4.6.2 Aféra s Edwardem Snowdenem.....	47
5 ZÁVĚR.....	50
6 SEZNAM ZDROJŮ A LITERATURY	53
6.1 Knihy a články z odborných časopisů	53
6.2 Internetové zdroje.....	55
6.3 Prameny	61
7 RESUMÉ	62

1 ÚVOD

V odborných i laických publikacích se často setkáváme s tvrzením, že mezi Spojenými státy americkými a Spojeným královstvím Velké Británie a Severního Irska existuje hluboké pouto – tzv. zvláštní vztahy (special relations) – které ovlivňuje, jakým způsobem zmiňované země koordinují svou zahraniční politiku. Vůbec prvním, kdo dokazoval údajnou existenci nadstandardních vztahů, byl Winston Churchill. O zvláštních vztazích se zmiňuje ve své slavné řeči ve Fultonu (USA) v roce 1946 (Dumbrell 2006: 11).

Podle Churchilla má výjimečnost anglo-amerických vztahů dlouhou historii, kterou můžeme sledovat již od zakládání prvních osad na severoamerickém kontinentu. Ačkoli se vlády obou zemí dostávaly v minulosti opakovaně do otevřeného konfliktu, jejich četnost se v průběhu času snižovala. A dvacáté století je pak dle Churchilla nejlepším důkazem toho, že USA i VB v době nejhlubších krizí lidských dějin stojí při sobě. (Burk 2009: 24–33).

Cílem mé práce je demonstrovat, že zvláštní vztahy nemají ani tak co do činění s existencí společného jazyka, sdílené kultury či historie obou národů. Vysvětlení je ve skutečnosti daleko prostší: vlády v Londýně a Washingtonu mezi sebou spolupracují, protože tím sledují své národní zájmy. Winston Churchill ve skutečnosti vytvořil – dost možná záměrně – umělý konstrukt, jehož cílem bylo zakrýt, že mocenský potenciál Velké Británie v průběhu 20. století prudce klesal, zatímco Spojené státy na tom byly opačně. Churchill sice správně poukazoval na to, že USA a VB bojovaly proti největším výzvám 20. století vždy spolu, jenže příčinou společné aliance byla existence společného nepřítele. Jinými slovy, hovoříme-li o existenci zvláštního vztahu, je třeba jej chápat jako projev politiky mocenské rovnováhy, nikoli kulturně-ideové afiliace obou zemí.

Pokud zvláštní vztah chápeme v kontextu realistické politiky vyvažování společného nepřítele, pak je relativně snadné vysvětlit, proč USA, resp. VB bojovaly proti Německu (za vlády císaře Viléma, resp. Adolfa Hitlera) a později proti Sovětskému svazu. Ve všech případech se jednalo o snahu zabránit tomu, aby evropský kontinent neovládla jedna hegemoniální velmoc. Skončení studené války pro toto pojetí anglo-americké spolupráce představuje značnou výzvu, neboť dochází k hluboké transformaci rozložení sil v mezinárodním systému. Od přelomu 80. a 90. let minulého století se jedinou supervelmocí staly Spojené státy americké. Jejich vliv a mocenský potenciál byl tak obrovský, že můžeme hovořit o existenci unipolárního řádu.

Jestliže platí výše uvedené tvrzení – tj. že zvláštní vztahy USA a VB jsou důsledkem politiky vyvažování proti společným nepřítelům – pak bychom mohli očekávat, že zvláštní vztah musí v době unipolarity nevyhnutelně zaniknout. Existuje-li totiž v systému jen jeden pól – tj. USA – ostatní aktéři by se proti němu měli okamžitě seskupit a zaujmout obranné postavení. Nicméně toto se nestalo. V 90. letech minulého století – a v jistém smyslu dodnes – jsme vytváření protiamerické koalice nezaznamenali. Dokonce i vláda Velké Británie dál úspěšně pokračovala v zahraniční politice, která v kritických momentech vždy sledovala zahraniční politiku Spojených států.

Výzkumná otázka mé práce tudíž zní: Jak tedy vysvětlíme existenci výjimečných vztahů po skončení studené války? K zodpovězení této otázky využívám dvě díla Stephena Walta, která se zabývají teorií formování aliance a úzkým vztahem představitelů, tzv. bondingem.

Ke splnění cíle práce použiji vztah premiérů Velké Británie k americkým prezidentům, tzv. bonding. Pomocí bondingu chci dokázat, že se britští politikové snaží získat vliv na rozhodování Spojených států. Velká Británie si podle mého názoru uvědomuje, že již není nejdůležitějším

hráčem světové politiky, ale pokouší se o získání vlivu díky spolupráci se Spojenými státy. Ač se po rozpadu SSSR nacházíme v unipolaritě a světový pořádek se změnil, zvláštní vztah stále existuje. Zvláštní vztah reagoval na zmizení nepřítele a v unipolaritě se Westminster pomocí zvláštního vztahu pokouší udržet vliv. Domnívám se, že zvláštní vztah reaguje nejen na rozložení sil, ale i na přístup jednotlivých vlád a administrativ.

V první části bakalářské práce nejdříve definuji zvláštní vztah. Po objasnění tohoto termínu vypíši nejdůležitější momenty z více než čtyř set leté společné historie. Rozebírám zde i Fultonský projev předpovídající budoucí uspořádání světa. Spojené státy a Velká Británie v bipolárním konfliktu stály na stejné straně a spolupracovaly nejen v ekonomické rovině. I v době studené války zažil zvláštní vztah problémy, ale např. konflikt kvůli Suezskému průplavu ve svých důsledcích toto pouto podpořil.

V první části se dále zaměřím na práci Stephena Walta zabývající se aliancemi v unipolaritě. V práci budu pracovat s aliancemi po skončení bipolárního konfliktu, ale nejprve krátce představím aliance v bipolaritě. Dále vysvětlím pojem unipolarita a popíši, za jakých podmínek v unipolaritě vznikají aliance. V této části také popíši to, čemu Walt říká bonding a nastíním limity, kterých se státníci musí držet. Vysvětlím, za jakých okolností přílišný bonding dokáže zničit politickou kariéru.

V druhé části, která je z hlediska splnění cíle práce podstatnější, aplikuji bonding a teorii vzniku aliancí v unipolárním světě na politiky a vybrané události post-bipolárního světa. Britští premiéři často zmiňují pojem zvláštní vztah a pokouší se o bonding, ale najdou se i tací, kteří nevidí bonding jako nejlepší cestu.

Po skončení bipolárního konfliktu se zvláštní vztah na čas ocitl v nejasné pozici a to zejména kvůli Johnu Majorovi. V práci nejprve analyzuji vztah Johna Majora s Billem Clintonem, neboť nastoupili

do úřadu v době rozpadu SSSR, respektive po konci studené války. John Major příliš nezastával bonding, ale naopak jeho nástupce Tony Blair představuje dokonalý příklad státníka používajícího bonding jako nástroj pro zvětšení vlivu. Tony Blair budoval přátelství nejen s Billem Clintonem, ale i s jeho následovníkem Georgem Bushem mladším. Na akci v Kosovu chci demonstrovat rozložení sil v systému, protože Američané vedeni Billem Clintonem byli schopni prosadit své řešení i přes nesouhlas zúčastněných stran (Dumbrell 2006: 144–147). Spojenectví Tonyho Blaira s Georgem Bushem ml. poslouží jako dokonalý příklad bondingu a novodobého zvláštního vztahu (Walt 2006: 191–192).

V práci nezmíním válku v Zálivu z 90. let, neboť se této války od počátku zúčastnila široká koalice a navíc byla podpořena OSN. Pro vývoj zvláštního vztahu má válka v Iráku z roku 2003 daleko důležitější význam. V této kapitole chci předvést limity soft balancingu a pozici zvláštního vztahu v unipolaritě. Intervence do Iráku posunula zvláštní vztah do nové dimenze a i bonding se ocitl na do té doby neprozkoumané půdě. V této části se nesnažím popsat průběh samotných bojů po propuknutí konfliktu, jde mi o analyzování zvláštního vztahu na jedné straně a o analyzování balancování v unipolaritě na straně druhé. Na intervenci v Iráku také představím hrozbu, kterou s sebou přináší přílišný bonding.

Gordon Brown ani David Cameron nepokračovali ve stejném přístupu k americkým partnerům jako Tony Blair. Vztah obou zemí po odchodu Tonyho Blaira a nástupu dalších premiérů prodělal vzestupy i pády. Popíši, v jakém duchu pokračoval zvláštní vztah v době, kdy zahraniční politika doznala řady změn. Dále vysvětlím, za jakých okolností došlo k narušení bondingu Davida Camerona směrem k Baracku Obamovi kvůli evropské integraci. Amerika těží ze spojenectví s Velkou Británií zejména kvůli její participaci na integraci. A právě plánované referendum o setrvání v EU může oslabit pozici Velké Británie i zvláštní vztah (Walt 2006: 192). V této

části také zmíním zvláštní vztah související se spoluprací v bezpečnostní sféře, který je dle mého názoru také ovlivněn rozložením sil.

Během psaní bakalářské práce se budu opírat z naprosté většiny o díla zahraničních autorů. Práce Stephena M. Walta *Alliances in a Unipolar World* z roku 2009 a *Taming American Power* z roku 2006 budou klíčové. Při psaní práce využiji nejen zahraniční zpravodajské servery a periodický tisk přístupný na internetu, ale i oficiální dokumenty a odborné články, které bohužel z části nebyly přístupné vzhledem k datu vytvoření. V bakalářské práci nemohu použít větší množství publikací v českém jazyce, neboť neexistuje téměř žádná odpovídající literatura. Jedním z důvodů výběru tohoto tématu bakalářské práce byla skutečnost, že česká akademická obec nevěnuje dostatečný prostor této zajímavé problematice.

2 POJEM ZVLÁŠTNÍ VZTAH

Od konce druhé světové války se hovoří o tzv. speciálním vztahu Velké Británie a Spojených států (Wright 2002). Definice uvedená v knize *History Dictionary of Anglo-American Relations* sice zmiňuje hodnoty jako společnou historii, kulturu a sdílený jazyk, ale jak se dále přesvědčíme, tak to není ta pravá podstata zvláštního vztahu (Ellis 2009: 207–208). My na těchto hodnotách zvláštní vztah nestavíme, neboť zastáváme názor, že zvláštní vztah vychází z národních zájmů a z rozložení sil v systému. Ve zvláštním vztahu jsou kromě představitelů i tajné služby a oblast jaderných zbraní. I když bývá zvláštní vztah připomínán i ve Washingtonu, Westminster jej zmiňuje častěji. Ačkoliv Velká Británie a Spojené státy byly v období studené války donuceny stát na jedné straně a spolupracovat, tak i ve světě po skončení studené války zvláštní vztah pořád existuje a to zejména díky spolupráci v obtížných situacích, jako například během války v Iráku (Ellis 2009: 271).

Winston Churchill bývá označován za tvůrce pojmu zvláštní vztah. Z roku 1946 pochází první evidence, kdy tento pojem použil ve svém projevu ve Fultonu (viz dále) (Dumbrell 2006: 11). Churchill zmiňoval anglo-americký speciální vztah, který se netýkal pouze Spojeného království a Spojených států, ale jmenuje například i Kanadu (Churchill 1946).

J. Rasmussen a J. M. McCormick ve své práci rozdělují speciální vztah do tří rovin. První rovinu představuje osobní vztah mezi vůdci, druhou spolupráce elit a třetí rovinu tvoří postoj obyvatel.

První rovina bývá zmiňována nejčastěji. Příkladem je výborný vztah mezi Churchillem a Franklinem Rooseveltem. Dalším příkladem úzké spolupráce představitelů je i vztah Thatcher s Reaganem. První rovina definovaná Rasmussenem a McCormickem částečně odpovídá tomu, co Stephen M. Walt nazývá bondingem (viz dále). Musíme ale připomenout,

že dvojice Rasmussen a McCormick nijak zvlášť neupozorňuje na snahu získat vliv. Na druhou stranu právě cílem Waltova bondingu je získání vlivu (Rasmussen, McCormick 1993: 515–518, Walt 2006: 191).

Spolupráce a konzultace na úrovni elit je podle Rasmussena a McCormicka možná ještě důležitější než spolupráce představitelů. Vztahy mezi představiteli jsou viditelnější, ale vazba ve druhé rovině má své výhody. Elity na rozdíl od představitelů působí delší dobu (Rasmussen, McCormick 1993: 515–518). Spolupráce na úrovni elit je ovlivněna rozložením moci. Do této hladiny zvláštního vztahu můžeme zařadit i spolupráci elit v tajných službách. Spojené státy mají obrovskou ekonomickou moc, a tak z velké části financují různé společné projekty. Ruku v ruce se štedřejšími příspěvky jde i to, že mají hlavní slovo při rozhodování během společné spolupráce (Walt 2009: 89–90).

Třetí rovinu představuje postoj obyvatel (Rasmussen, McCormick 1993: 518). Postoj obyvatel není důležitý do té doby, než dojde k odporu k stávající politice, což může vést ke změně představitelů. Jestliže si politik znepřátelí veřejné mínění např. díky příliš úzké spolupráci s americkým prezidentem, pak může být nahrazen někým jiným (Walt 2006: 194).

2.1 Historie zvláštního vztahu

Koncept anglo-amerického speciálního vztahu je nesmírně komplikovaný a jedinečný. Společný vztah se začal vyvíjet již od založení první stálé britské osady v Novém světě v roce 1607. Z 13 kolonií vznikly Spojené státy, pozdější hegemon mezinárodního systému.

Spojené státy a Velká Británie v průběhu dějin využívaly stejného způsobu vyvažování moci. Oba nynější spojenci praktikovali zámořské balancování. Hlavní města Londýn i Washington jsou oddělena od Evropského kontinentu mořskou plochou. Velkou Británii odděluje

pouze průliv, a proto musela bedlivě sledovat vývoj na kontinentu. Jakmile Evropu mohl ovládnout nějaký hegemon, v zájmu udržení vlastní bezpečnosti musela zasáhnout. Londýn zasáhl proti Napoleonovi či proti nacistickému Německu. I když Velká Británie nikdy netoužila ovládnout Evropu, zároveň nechtěla, aby Evropu ovládl nikdo jiný. Velká Británie chtěla balancováním moci udržet klid. Spojené státy také zastávaly politiku vyvažování, a když po jejich participaci ve světových válkách vznikl mír, jednalo se o příjemný plus a ne hlavní cíl působení. Spojené státy stály o to, aby nevznikla hrozba v podobě regionálního hegemonu (Mearsheimer 2001: 261–265).

2.1.1 Nejdůležitější momenty zvláštního vztahu do konce druhé světové války

Velká Británie měla v 19. století ohromnou sílu, díky které byla schopna ovládat velkou část světa. V průběhu 19. století byly Spojené státy a Velká Británie rozděleny kvůli velkému množství konfliktů. Spory mezi nejmocnějším hráčem a Spojenými státy vznikaly zejména kvůli hranici v oblasti Oregonského teritoria a britskému angažování v občanské válce. Vztah mezi největší světovou mocností a posilujícím státem se začal zlepšovat až na samotném konci století. Britové čelili mnoha problémům a doufali v příklonění Američanů na jejich stranu či alespoň v to, že USA nebudou podporovat nepřátele (Burk 2009: 24–28).

Další výzva ve společných vztazích vznikla na hranicích mezi Venezuelou a Britskou kolonií Guyana v letech 1895-1896. V této krizi Spojené státy využily Monroevu doktrínu z roku 1823 a chtěly tím zabránit zvětšení území kolonie na úkor Venezuely. Velká Británie musela ustoupit a dodržet Monroevu doktrínu, protože čelila mnoha konfliktům v dalších částech světa. Washington podpořil britské snažení během (druhé) Búrské války a Londýn na druhou stranu souhlasil, že Američané budou kontrolovat stavbu Panamského kanálu. (Burk 2009: 28–30).

Ve dvacátém století se začal vyvíjet ten pravý zvláštní vztah. Bylo by chybou pohlížet na vzájemný vztah jako na něco pevně daného, vždyť USA nevstoupily do první světové války ihned po rozpoutání války. Spojené státy vstoupily do války na straně Britů po potopení obchodních lodí v dubnu 1917. Právě první světová válka je pro zvláštní vztah důležitá, protože došlo k výraznému zlepšení obchodní spolupráce. Británie si půjčovala obrovské sumy peněz jak z amerického soukromého sektoru, tak od vlády. Velká Británie si začala uvědomovat, že válkou zadlužený Londýn již nebyl největší ekonomickou mocností, ale byl vystřídán Washingtonem. Velká Británie již tradičně podporovala cizí válčící strany a to si již kvůli obrovským dluhům nemohla dovolit. V meziválečném období tlačily Spojené státy na Velkou Británii, aby splácela své dluhy, zatímco ona chtěla dluhy odpustit. Londýnu bylo jasné, že si Washington může opatřit ohromnou flotilu. Ačkoliv USA chtěly být mezinárodní mocností, tak odmítaly zodpovědnost s tím spojenou (Burk 2009: 30–32).

Druhá světová válka zapříčinila vznik velice úzkého nejen vojenského vztahu. Velká Británie i Spojené státy bojovaly proti nové hrozbě, která chtěla ovládnout celý kontinent. Spojené státy stejně jako v první světové válce nezasáhly ihned po propuknutí bojů, ale až v situaci, kdy hrozil vznik velkého problému, tedy hegemonia ovládajícího Evropu (Mearsheimer 2001: 265). Během druhé světové války dosáhli Britové a Američané nejužší spolupráce, jaká kdy ve válce byla. Aliance byla donucena sdílet nejpodstatnější a nejtajnější informace. Velká Británie byla jediná, která věděla o projektu atomové bomby (Herring 2008: 547). Britská vláda ve Westminsteru si začala uvědomovat, že potřebuje spolupracovat s americkou mocí kvůli bezpečnosti (Burk 2009: 33).

2.1.2 Zvláštní vztah a projev ve Fultonu

Winston Churchill v projevu ve Fultonu, Missouri v roce 1946 hovoří o konci druhé světové války a dále o tom, že vzniká příležitost, kterou Velká

Británie ani Spojené státy nesmí ignorovat. V projevu s názvem *The Sinews of Peace* (volně přeloženo *Pilíře míru*) říká, že musí poskytnout bezpečí obyvatelům a ochránit je před válkou a tyraníí. Z Evropy se kvůli válce stala ruina. Churchill zmiňuje vznik Organizace spojených národů, nástupce neúspěšné Společnosti národů. Připomíná důležitost této organizace a říká, že OSN musí fungovat, ne jen mluvit o problémech, ale jednat. Churchill navrhl, aby OSN postupně měla vlastní mezinárodní vojenskou sílu složenou z participujících zemí. Mezi společné síly by neměla patřit atomová bomba, protože společenství na to není připravené (Churchill 1946).

Cílem této řeči bylo upozornit na existující speciální vztah mezi Commonwealthem, impériem a Spojenými státy. Churchill často zmiňoval, že Velkou Británii a Spojené státy pojí bratrský vztah závislý nejen na přátelství a vzájemném porozumění. Churchill si je vědom, že Velká Británie již nemá výsadní postavení a že její moc upadá, a proto musí být se Spojenými státy. Právě zvláštní vztah měl být nástrojem, jak si udržet moc. Podle Churchilla je nejdůležitější trvalý důvěrný vztah mezi armádními poradci, tyto činitele spolupracují na různých úrovních a vyhodnocují společné hrozby (Churchill 1946).

Churchill zmínil existující obrannou spolupráci, která by měla nejen zůstat, ale ještě se rozšířit, neboť Velká Británie je po válce nesmírně oslabena. Spolupráce Kanady a USA představuje vzor pro celý Commonwealth a impérium. Světová organizace může podle Churchilla uspět jen za předpokladu, že bude postavena na loajálnosti USA a Commonwealthu (Churchill 1946).

V proslovu z Fultonu poprvé zazněl termín „iron curtain“, železná opona. Winston Churchill železnou oponou rozděluje svět do dvou mocenských bloků a naznačuje budoucí bipolární konflikt. Churchill vzpomíná na zkušenosti s Ruskem z druhé světové války, a proto chápe

potřebu zabezpečit západní hranici. Sovětský vliv za železnou oponou vzrostl a z marginálních komunistických stran vyrostly mocné strany. Komunismus podle Churchilla pohlcuje křesťanskou civilizaci, jen Velká Británie a Spojené státy nejsou díky nerozvinutosti komunismu v ohrožení. Ve fultonském projevu zaznělo, že Sovětské Rusko netouží po válce, ale chce jen čerpat výhody ze svého vlivu. Churchill upozornil, že musí být v co nejbližší době uzavřena dohoda s Ruskem. Podle něj již západ nesmí zavírat oči před problémy, je potřeba vše co nejrychleji vyřešit. Churchill upozorňuje na to, že západní demokracie musí zastávat stejné postoje a nesmí projevit nerozhodnost. Druhá světová válka představuje konflikt, kterému se mohlo předejít, a západní demokracie si podobné chyby již nesmí dovolit (Churchill 1946).

2.1.3 Zvláštní vztah a studená válka

Británie byla po druhé světové válce na čas vnímána jako velmi silný světový aktér. Britská průmyslová produkce, populace a vojenské kapacity se však nemohly vyrovnat novým velmocím. Británie měla stále podstatný náskok před Německem, Itálií či Japonskem, ale její ekonomická situace nebyla dobrá (Coxall, Robins, Leach 2003: 33). Po skončení druhé světové války se Spojené státy naplno vrhly na zadržování komunismu. Úředník amerického ministerstva zahraničí Matthews v roce 1946 vypracoval dokument, který bývá nazýván Matthewsovo memorandum. V memorandu je zmíněna nadvláda USA nad vzduchem i mořem, naopak SSSR podle memoranda hrozí pozemní silou. Spojené státy věděly, že nemohou působit na všech místech, kde hrozí vliv Sovětského svazu. V memorandu se projevilo, že Spojené státy stále přeceňovaly roli Velké Británie, která na tom nebyla tak dobře, jak se Američané domnívali. Američané chtěli, aby Britové pomohli na místech, která nebyla v dosahu americké moci. Ačkoliv se memorandum odvolává na moc Velké Británie, tak nikde nezmiňuje, jak dosah Velké Británie přesahuje Spojené státy (Kissinger

1996: 464–465). Velká Británie na rozdíl od Spojených států disponovala a stále disponuje geograficky důležitými oblastmi téměř po celém světě. Westminster např. souhlasil s využitím strategicky důležitého ostrova Diego García americkou armádou (Dumbrell 2006: 89). Spojené státy vybudovaly na tomto ostrově základnu, která jim posloužila v několika operacích ve 20. i 21. století. Základna na ostrově Diego García byla použita jako výchozí bod pro americké vojsko při útocích ve válce z Perského zálivu, dále při intervenci do Afghánistánu či při intervenci do Iráku v roce 2003 (Britannica 2014).

2.1.4 Zvláštní vztah a znárodnění Suezského průplavu

Nejvýraznější konflikt mezi Spojenými státy a evropskými spojenci nastal v roce 1956. Velká Británie a Francie se snažily chránit své zájmy v Suezském průplavu, který Egypt pod vedením Gamála Násira znárodnil. Spojené státy však nesouhlasily s plánem Velké Británie a Francie na znovuzískání jejich majetku, neboť se obávaly, že se Násir přikloní k východu. Londýn a Paříž i přes nesouhlas Washingtonu i OSN pokračovaly v aktivitě a odmítaly odejít navzdory hrozbám Spojených států. Velice striktní postoj, jaký zaujaly Spojené státy, byl částí americké reprezentace kritizován. Ačkoliv se Spojené státy postavily na stranu Egypta, Násir v roce 1967 přerušil diplomatické vztahy s USA. Suezská krize ukázala, že Spojené státy a Evropa mají jiné zájmy (Kissinger 1996: 560–569).

Od Suezské krize platí, že Evropa už se nemůže spoléhat na Spojené státy. Francie si uvědomila, že musí začít s výrobou vlastních nukleárních zbraní, protože může nastat nesouhlas s americkou politikou, a tak nesmí spoléhat na nukleární zbraně spojence. Velká Británie již před konfliktem z roku 1956 disponovala vlastním odstrašujícím prostředkem. Francie se rozhodla vydat cestou k sjednocení Evropy za pomoci Německa. Naproti tomu Londýn se nikdy necítil součástí kontinentální Evropy, a tak si Britové

zvolili podřízenost americké politice. Moc Velké Británie po druhé světové válce upadala, i když se Westminster stále snažil chovat jako velmoc. Již před Suezem si politici uvědomovali svoji závislost na Washingtonu. Ale právě Suezská krize se stala milníkem, který interpretoval zvláštní vztah jako něco, díky čemuž získají vliv na rozhodování ve Washingtonu (Kissinger 1996: 569–572).

2.1.5 Konec studené války a světový pořádek

Konec studené války přinesl nový světový pořádek. Přestože Spojené státy mají tendenci se stále podceňovat, tak nyní získaly roli světového hegemona (Friedman 2010: 31). Američané sice v 70. a 80. letech dvacátého století stále mluvili o úpadku jejich státu, ale tato očekávání se nenaplnila. Na začátku 90. let se na okamžik zdálo, že světový mír a pořádek je na dosah. V bývalých sovětských satelitech, Latinské Americe i v jižní Africe, vznikaly nové demokracie a tržní hospodářství (Herring 2008: 917). Huntington a jeho *Střet civilizací* upozorňuje na úpad Západu. Souhlasí s tím, že je Západ nejmocnější civilizací, ale to se podle něj (ne v blízké budoucnosti) změní (Huntington 2001: 13–16). Naopak Friedman si budoucnost, tedy alespoň celé dvacáté první století, představuje v moci Spojených států. USA mají výborný geopolitický výchozí bod. Poloha mezi Atlantickým a Tichým oceánem a ekonomická i vojenská rozvinutost dávají tušit výjimečné postavení do budoucna. To si uvědomuje i Velká Británie, a tak chce být na straně Spojených států a podporovat je (Friedman 2010: 32–35).

3 VZNIK ALIANCÍ

V této části vycházím ze studie Stephena Walta z roku 2009, která se zabývá obecnými znaky aliancí i tvorbou aliancí v unipolárním světě.

Hlavním cílem při tvorbě aliance je podle Walta spojení vzájemných schopností k dosažení jejich bezpečnostních cílů. Aliance vznikají především kvůli vnější hrozbě. Státy se snaží odpovědět na blízkou, schopnou a agresivní hrozbu, na kterou zareagovaly aliancí. V některých případech vstupují státy do aliancí, aby získaly větší vliv na jejich spojence. Silnější spojenci v alianci mají totiž tendenci nést větší finanční zatížení. V aliancích také platí, že čím více asymetrické rozdělení moci je, tím větší je pravděpodobnost dlouhého trvání. Při vytváření aliance hraje podstatnou roli i důvěryhodnost (Walt 2009: 88–89).

Zásadní vliv na fungování aliancí mají jejich vnitřní normy a instituce. Walt říká, že jsou efektivní a dlouho trvajících, pokud mají hluboce institucionalizovanou strukturu, skládají se z liberálních demokracií a pokud existují explicitní normy ovlivňující rozhodování. Určení důvodu spolupráce není jednoduché. Při zkoumání vzniku aliance musíme vědět více, než kdo s kým koaluje. Jestliže zkoumáme alianci, pak musíme dbát na motiv vzniku, preferenci aktérů a jejich postoj (Walt 2009: 89–91).

3.1 Aliance v bipolaritě

Již Winston Churchill ve svém projevu ve Fultonu v roce 1946 naznačil budoucí uspořádání světa do dvou bloků (pólů) (Churchill 1946). A právě množství pólů zásadně ovlivňuje tvorbu aliancí. V bipolaritě vznikají spojení, která mají tendenci být trvalá a pevná. Bipolarita zjednodušuje jaderné odstrašení, protože zde může být pouze jeden zdroj hrozby a jeden cíl. Studená válka dala Spojeným státům i Sovětskému svazu zvláštní status a jedinečnou moc. Studená válka rozdělila svět na dva tábory, ke kterým se přidávaly ostatní státy. Během tohoto konfliktu byly tábory poměrně pevné (Buzan 2004: 44–45; 33–34).

Spojené státy často pracují s termínem demokracie, ale ve studené válce a při tvorbě aliancí ve studené válce to nebylo nejdůležitější kritérium.

Spojené státy spolupracovaly s režimy v Jižní Koreji či s Jižním Vietnamem. Podstatným prvkem spolupráce byla skutečnost, že tyto režimy odmítaly komunismus (Carlsnaes, Risse, Simmons 2006: 163). Změna multipolárního na bipolární systém změnila chování zemí v Evropě. Evropské země byly dlouhou dobu dominantními mocnostmi a žily v systému ovládaném hrou s nulovým součtem. A právě vzestup Sovětského svazu a Spojených států změnil pohled na spolupráci. Západní Evropa si uvědomila, že se situace změnila a musí více spolupracovat. Tomu odpovídá i evropský integrační proces (Keohane 1986: 58–59).

Bipolární konflikt ovlivňoval způsob komunikace a rozhodování. Zatímco po rozpadu SSSR získaly Spojené státy monopol na rozhodování a nemusely se ohlížet, tak v době trvání studené války tomu bylo jinak. Spojené státy sice byly mocnější než evropští spojenci, ale strach z možného připojení k Sovětskému svazu nutil Washington k uplatňování širokého konsenzu, kdy evropské státy mohly spolurozhodovat. Západoevropské státy tak díky probíhajícímu konfliktu čerpaly z vlivu, který v unipolaritě nemohly očekávat (Walt 2009: 94, 97).

3.2 Unipolarita

Konec studené války znamenal vzestup moci Spojených států. Svět se po rozpadu Sovětského svazu ocitl v unipolaritě, která ovlivňuje vznik spojenectví i jeho podobu. Unipolarita znamená, že hegemon má větší svobodu než mocnosti díky vlastní síle. V unipolaritě existuje jeden aktér s neúměrně velkými zdroji a mocí. Tato jediná světová velmoc nečelí žádnému ideovému nepříteli se stejným statusem či vlivem, a ačkoliv existují ideologické alternativy, pro hegemonu neznamení hrozbu. Musíme rozlišovat mezi obecnými znaky unipolarity a tím, co existuje nyní. Nyní jsou státy ovlivněny především rozdělením moci, kdy Spojené státy po skončení studené války disponují neúměrně velkou ekonomickou, ale

i vojenskou mocí. I specifická poloha USA či jejich liberální režim hrají podstatnou roli. Každý z těchto rysů ovlivňuje podobu a fungování současných aliancí. Jedním z nevyhnutelných znaků unipolarity je obava z nemožnosti balancovat sílu vedoucího aktéra. (Walt 2009: 91–95).

3.2.1 Teorie vzniku aliancí v unipolárním světě

Ačkoliv se Spojené státy staly hegemonem, tak se stále musí zajímat o bezpečnostní otázky a garanci bezpečnosti. Současná unipolární struktura je výsledkem procesu soupeření mezi USA a SSSR během čtyř dekad. Zatím sice nepanuje konsenzus nad otázkou vlivu unipolarity na tvorbu mezinárodních aliancí, avšak nesmíme zapomínat, že se jedná o poměrně nový a nedlouho trvající stav ve světové politice. Unipolarita trvá pouze pár let, proto stále nacházíme spory napříč akademickým spektrem (Walt 2009: 86–87).

V unipolárním světě může vzniknout mnoho druhů aliancí. Někteří autoři předpovídají bližší spolupráci mezi ostatními mocnostmi, aby oslabily moc Spojených států. Jiní autoři tvrdí, že se ostatní státy místo balancování raději připojí k hegemonovi. Od středních a malých států se očekává spojení s USA, ale ne kvůli strachu ze Spojených států, tyto státy budou chtít využít hegemonu k vlastní obraně před regionální hrozbou (Walt 2009: 87–88). Slabší mocnosti, mezi které patří i Velká Británie, mají v unipolaritě tři možnosti. Můžou se spojit a zkusit zmírnit nadvládu hegemonu, za druhé se mohou spojit s hegemonem, aby podpořily jeho akce nebo využily jeho moc pro svůj vliv. Třetí možností je zůstat neutrální. Walt dále říká, že Spojené státy budou inklinovat k státům, které jsou jim ideologicky blízké (Walt 2009: 94–95).

Při ověřování domněnek ohledně současných aliancí čelíme mnoha problémům. Nedokážeme odpovědět, jestli by aliance vypadaly stejně,

kdyby Spojené státy nebyly hegemonem, jestli ta či ona administrativa hraje důležitou roli, či jak sama unipolarita ovlivňuje stav (Walt 2009: 92).

3.2.2 Typy aliancí v unipolaritě

V unipolaritě, jak již bylo naznačeno, existuje několik způsobů spojenectví. Každý způsob je zásadně ovlivněn systémem a snahou vyvažovat či podporovat hegemonu (Walt 2009: 100). Pokud státy věří, že nemají šanci odolat hrozbě, pak se přimknou k unipólu a použijí bandwagoning (viz dále). Jestliže jsou přesvědčené v odražení hrozby či usmíření s ní pomocí vstřícnosti, tak také využijí bandwagoning (Walt 2009: 88). Ve většině aliancí se aktéři snaží vyhnout zajišťování bezpečnosti a toto břímě posouvají na ostatní. Slabší státy dbají na vytvoření silně institucionalizované aliance, zatímco silnější nechtějí být omezovány. Čím silnější hegemon je, tím více dbá na loajalitu ostatních států aliance. Slabší američtí partneři zkoušejí podpořit vzájemné vztahy několika způsoby. Představitelé států se často snaží o navázání úzkých vztahů s USA, protože věří v získání většího vlivu. Pokud využijí tuto možnost, pak se jedná o bonding (viz dále). Dalším způsobem spojenectví je adoptování americké agendy, jako například honba za teroristy. Třetí způsob, jak manipulovat s americkou politikou, praktikují etnické diaspory ve Spojených státech. Diaspory protlačují své zájmy pomocí občanských skupin ovlivňujících veřejný život a politiku (Walt 2009: 116–118).

3.2.2.1 Hard balancing

První možnost aliance v unipolaritě představuje hard balancing, tedy vytvoření vyvažující síly ke zkrocení nejsilnějšího aktéra. Praktikování hard balancingu je nepravděpodobné vzhledem k moci Spojených států a také díky tomu, že se Spojené státy nesnaží ohrozit a získat převahu nad dalším územím. Jedním z pokusů, který by se dal vykládat jako hard balancing je kooperace uvnitř Šanghajske organizace spolupráce (Walt 2009: 100–103).

3.2.2.2 Soft balancing

Zejména střední mocnosti využívají soft balancing k ovlivnění chování Spojených států. Zatímco státy využívající hard balancing se snaží o vyvažování všech záměrů nejsilnějšího hráče, soft balancing se zaměřuje na jednotlivé politiky (ve smyslu „policy“). Soft balancing nevyužívá vojenskou sílu, ale diplomatické prostředky. Kritikové tvrdí, že je tato snaha nerozeznatelná od běžného vyjednávání, které je tradiční součástí mezinárodních vztahů. Válka v Iráku představuje neúspěch soft balancingu. Státy se snažily pomocí Rady bezpečnosti OSN zakázat intervenci (VB stála při USA), to ale Spojené státy neodradilo. Soft balancing nemusí být na první pohled zřejmý, jako tomu bylo v případě Iráku, do praktik soft balancingu řadíme i ekonomickou spolupráci, která má za cíl negativně ovlivnit ekonomiku USA (Walt 2009: 103–106).

3.2.2.3 Leash-slipping

Jestliže státy praktikují leash-slipping, pak se snaží o snížení závislosti na hegomonovi. Aktéři se chtějí zbavit pomyslného vodítka a být nezávislí. Nejde o vyvažování, ale o získání autonomie. Jedním z příkladů je vytvoření společné bezpečnosti a obranné politiky (SBOP) v roce 1999 (Walt 2009: 107).

3.2.2.4 Bandwagoning

Waltz zmiňuje, že bandwagoning je v přímém rozporu s balancováním (Waltz 2010: 126). Slabší aktér ustupuje silnějšímu a doufá, že se vyhne napadení od silnějšího. Dalším důvodem pro aplikování bandwagoningu je touha po sdílení zisku z vítězství. Zatímco u vyvažování moci vznikají koalice spojením slabších, u bandwagoningu si slabší vybírá nejsilnější stranu (Walt 1985: 8). Bandwagoning je historicky neobvyklý zejména kvůli tomu, že slabší stát

ukládá svůj osud do rukou silnějšího, přičemž slabší stát ví o své zranitelnosti a doufá v nejlepší úmysly dominantního spojence. V unipolaritě můžeme očekávat častější výskyt bandwagoningu, neboť balancování hegomona je složité. Výskyt bandwagoningu je častější také proto, že hegemon má lepší pozici pro potrestání oponentů a odměnění podporovatelů. Mnoho států si uvědomuje sílu USA a jsou ostražitější vůči americké zlobě. Aktéři, kteří se chovají opatrně a nesnaží se podpořit sílu USA, nemohou své chování nazývat bandwagoningem (Walt 2009: 108–111).

3.2.2.5 Regional balancing

Dalším důvodem pro vznik aliance s hegemonem může být touha po ochraně před regionální hrozbou. Nejsilnější hráč těží ze svého postavení a z toho, že se slabší aktéři za svoji ochranu podvolí vůdcovství hegomona. Slabší státy často nemají jinou možnost, neboť je unipolarita a strach z regionální hrozby vžene do rukou hegomona, který dokáže těžit z oddanosti (Walt 2009: 116).

3.3 Bonding

V knize *Taming American Power* nalezneme způsoby, jak se státy snaží zkrotit moc USA. Jednou z možností je bonding. Stephen M. Walt popisuje bonding jako nástroj představitelů slabších států, kteří usilují o získání vlivu na rozhodování USA. Lídři ve snaze získat více ochrany od Spojených států budují osobní vztahy s představiteli Washingtonu. Ti, kteří praktikují bonding, tak nebalancují unipól, ale připojují se na stranu nejsilnějšího hráče a podporují ho. Tímto se snaží o větší vliv a možnost ovlivňovat politiku USA. Bonding s představiteli USA dává možnost slabším státům účastnit se rozhodování. Ačkoliv slabší partneři nejsou schopni donutit Spojené státy ke změně názoru, tak stále mají příležitost ovlivnit pohled Spojených států na různé oblasti. Nejjasnějším příkladem tohoto spojení je

zvláštní vztah mezi Londýnem a Washingtonem. Walt vyzdvihuje postavu Britského premiéra Tonyho Blaira, který se o bonding snažil velice aktivně. Britsko-americké vztahy byly až do konce 19. století proměnlivé, ale dřívější nevraživost se změnila v trvalé, ač nevyrovnané partnerství. Zvláštní vztah se často odvolává na společné tradice, jazyk či na politickou kulturu, ale to slouží jako nástroj k získání přízně (Walt 2006: 191–192). Speciální vztah je také způsob, jak si země vědomá svého úpadku snaží spojit se zemí na vzestupu. Pěstováním úzkých osobních vztahů a úlohou spojovníka mezi Evropou a Spojenými státy si britští premiéři vydobývali vliv, který Velká Británie již dávno ztratila. Vztahy mezi Margaret Thatcher a Ronaldem Reaganem byly úzké, ale labouristický premiér se je pokusil ještě překonat. Blairova loajalita a ochota podvolit se záměrům USA byla nepřehlédnutelná. Blair často čelil kritice a zesměšnění, byl např. přirovnáván k Bushovu pudlu, tedy s nepatrně větším vlivem. Walt říká, že ne každý stát může mít speciální vztah s USA. Blair věřil v získání vlivu za podmínky, že budou stále po boku Washingtonu a nenechají jej ve složitých situacích o samotě. Tony Blair říkal, že Spojené státy a Velkou Británi spojují stejné národní zájmy, proto stojí při sobě. Lídři, kteří až moc projevují svoji náklonnost ke Spojeným státům, mohou přejít přes pomyslnou hranici, což může vzbudit nevoli obyvatel. Podobný osud potkal španělského premiéra Aznara. Španělský premiér úzce spolupracoval s prezidentem Bushem na válce v Iráku, tímto rozhodnutím však podkopával přízeň voličů a v následujících volbách v roce 2004 utrpěl porážku (viz dále). Ti, kteří používají bonding, tak musí myslet na to, že jen zřídka získají signifikantní vliv na zahraniční politiku USA. Bonding tedy představuje způsob, jak udržet zvláštní vztah a současně získat vliv i v unipolaritě (Walt 2006: 192–194).

4 BONDING, TEORIE VZNIKU ALIANCÍ V UNIPOLÁRNÍM SVĚTĚ A VZTAH BRITSKÝCH PREMIÉRŮ S AMERICKÝMI PREZIDENTY

20. století přineslo řadu úzkých vztahů mezi představiteli Velké Británie a Spojených států. Zvláštní vztah vychází z nutného spojení ve válkách a následné spolupráce během bipolárního konfliktu. Zvláštní vztah se opírá o stejné záměry či úpadek kdysi nejmocnější země, která se snaží získat vliv. Bonding premiérů k prezidentům a snaha o získání vlivu na rozhodování unipólu představuje novodobý zvláštní vztah. Bonding se datuje již od druhé světové války a i železná lady používala bondingu ve vztahu k Reaganovi a Bushovi staršímu. Za mistra v bondingu lze považovat labouristického premiéra Blaira a obzvláště jeho snahu být dobrým spojencem Spojených států (Walt 2006: 192).

4.1 John Major a Bill Clinton

John Major zcela určitě nepatří k těm premiérům, kteří opírali svoji politiku o bonding. Bývalý konzervativní premiér nepatří ani mezi velké příznivce zvláštního vztahu. Zatímco jeho předchůdkyně Margaret Thatcher s Ronaldem Reaganem vycházela výborně, John Major nepatřil mezi obdivovatele George Bushe staršího ani Billa Clintona. Major v roce 2011 prohlásil, že zvláštní vztah již není aktuální. Zvláštní vztah je prý pouze pozůstatkem minulosti. Major si myslí, že se současný svět rychle mění a pro Spojené státy je důležité, aby tento proces neignorovaly. Major v řeči upozornil na rozdělení sil a označil spojení Velké Británie a Spojených států za nerovné, neboť ekonomická a politická moc Washingtonu nelze srovnávat s mocí Londýnu (BBC 2011). Bondingu Majora ke Clintonovi také nepřála skutečnost, že z pozice konzervativního premiéra podporoval republikánského kandidáta Bushe staršího a ne budoucího prezidenta z řad demokratů. John Major nechtěl, aby se

americký prezident zapojoval do britské domácí politiky a tak se mu nelíbilo, když např. Bill Clinton upozorňoval na situaci v Severním Irsku. I situace v rozpadlé Jugoslávii vyvolávala napětí mezi Londýnem a Washingtonem. Spory mezi Majorem a Clintonem nikdy nepřerostly v nepřátelství, oba s odstupem času uznali vlastní chyby (Dumbrell 2006: 135–139). John Major patří mezi výjimky, protože zvláštní vztah bývá připomínán zejména z Britských ostrovů. Britští politikové si uvědomují význam a sílu Spojených států, a proto si nemohou dovolit ztratit možnost vlivu pomocí zvláštního vztahu. Vztah mezi Clintonem a Majorem nakonec ke konci funkčního období premiéra zaznamenal zlepšení, ale stále se jednalo o vztah dvou představitelů států, o pravém bondingu nemůže být řeč (Little, Wickham-Jones 2000: 234–235).

4.2 Tony Blair a Bill Clinton

Labouristický premiér nahradil konzervativního Majora v pozici premiéra v roce 1997. Tony Blair v mnoha ohledech souhlasil s politikou amerického prezidenta, spojoval je i stejný postoj k Severnímu Irsku. Zatímco Blairův předchůdce John Major často obviňoval Američany z jejich zasahování do domácích záležitostí v Severním Irsku, Blair zapojení a názory amerických spojenců uvítal (Glauber 1997). Bill Clinton vyjádřil podporu mírové dohodě, referendu ukončujícímu konflikt v Severním Irsku, který trval tři dekády (Buerkle 1998). Novinář The New York Times Alison Mitchell označil Blaira za Clintonův klon, neboť toho mají mnoho společného. Oba státníci pocházejí z generace narozené po druhé světové válce a shodně mají i vzdělání, protože oba vystudovali práva (Mitchell 1997).

To, že byl Tony Blair označován za klon amerického prezidenta, určitě ovlivnila i transformace labouristické strany po vzoru demokratů. Již společné setkání ve Washingtonu v roce 1993 podnítilo snahu přetvořit labouristickou stranu po vzoru demokratů. Poté, co byl Blair zvolen

premiérem, následovala řada změn, které byly velice podobné změnám po nástupu Clintona do prezidentského úřadu. Tony Blair nechtěl dovolit ochabnutí dlouholetého přátelství a stál na straně Billa Clintona i během jednoho z největších skandálů s Monicou Lewinsky (Dumbrell 2006: 141–143).

I přes posun Washingtonu k unilateralismu po roce 1995 byl Londýn stále věrným partnerem Spojených států. Změnu k unilateralismu zavinil především republikány ovládaný kongres. Americký kongres ochladil vzájemné vztahy tím, že pohrozil sankcemi britským firmám obchodujícím s Kubou prostřednictvím Helms-Burton Act (Dumbrell 2006: 143–144). Westminster se v otázce obchodu s Kubou přiklonil na stranu Evropské unie a odmítl tak postoj Washingtonu. Britská vláda zastávala postoj, že obchod a spolupráce je pro budování demokracie lepší, než izolace (Hillyard, Miller 1998: 28–29).

Clintonův vztah k Blairovi byl sice výborný, ale to nebránilo Clintonovi jednat unilaterálně, což ve Westminsteru vzbudilo rozpaky. Bill Clinton v roce 1998 vedl protiteroristický útok na Súdán a Afgánistán bez vědomí Londýna, který se cítil dotčený (Dumbrell 2006: 144). Tony Blair vytvořil úzký vztah s Billem Clintonem, ale i tak nebyl pokaždé schopný svým vlivem ovlivnit Clintonovu administrativu. Bonding připouští i tuto situaci, kdy premiér možná získá nějaký vliv na rozhodování, ale to neznamená, že se chování Spojených států podaří ovládat (Walt 2006: 193). Další akce z února 1998 se uskutečnila za podpory Velké Británie. Blairův kabinet podpořil akce namířené proti Iráku a tím dal najevo, že Londýn a Washington mají stejné zájmy. Vzdušný útok americko-britské letky na irácké cíle (o válce v Iráku viz dále) vyvolal vlnu odporu a např. britský politik Tony Benn přirovnal Blairův počín k přiživování se na americké moci, protože jsou tak slabí, že nemají jinou šanci (Dumbrell 2006: 144). Tento jev provází zvláštní vztah od vzniku unipolarity, neboť již není nutnost být pospolu, ale zvláštní vztah díky tomu i nadále přežívá.

4.2.1 Podpora vedení Spojených států v Kosovu

V březnu roku 1999 bylo zahájeno bombardování Kosova. Aliance NATO chtěla bombardováním odpovědět na genocidu kosovských Albánců. Na začátku roku 1999 Londýn vehementně podporoval americkou pozici. Po neúspěšné konferenci v Rambouletu stála Británie za Spojenými státy a tvrdila, že by Washington měl být dominantním hráčem v řešení problémů v Kosovu. Zdálo se, že Londýn a Washington stojí pospolu, ale situace v Kosovu zvyšovala napětí. Z deníků lídra liberálních demokratů Paddyho Ashdowna vyplývá, že Blair byl proti útoku na Miloševiče, jestliže podepíše dohodu z Rambouillet. Blair od Američanů stejné chování neočekával, ale nijak proti tomu neprotestoval. Z deníků je dále zřejmé, že opačný postoj Spojených států a nesouhlas s politikou Velké Británie dostal pod tlak nejen premiéra, ale i ideu zvláštního vztahu. Londýn čelil kritice od Ruska i evropských spojenců, protože prosazoval do vedoucí role Washington (Dumbrell 2006: 144–145).

Blair v následujících týdnech hovořil o přetransformování NATO do organizace aktivně prosazující mír. Britský entuziasmus pro ochranu lidských práv a humanitární intervence se na druhé straně Atlantiku neseťkal s velkým pochopením. Clinton v té době čelil problémům způsobených republikánským kongresem a aféře s Monicou Lewinsky, a tak na zahraniční politiku a speciální vztah nezbyl prostor. Blair nepřestával být aktivní a i přes Clintonův nezáměr plánoval různé akce. Odchod Miloševiče se nakonec obešel bez velkého krveprolití. Jakmile započala okupace, nastalo nové britsko-americké napětí způsobené spory ve vedení operace. Vojenská akce v Kosovu zaznamenala napětí mezi Brity a Američany a nesoulad v leteckých útocích, což vyzdvihlo atraktivitu unilaterálních akcí. I přes několik sporů spolupráce na akci v Kosovu podpořila vzájemné vztahy a upevnila blízkost Londýna a Washingtonu, protože v nejdůležitějších otázkách sdílely stejný postoj. Britsko-americké

sblížení ve válečných záležitostech kontrastovalo s neshodami v ostatních oblastech. Během roku 1999 totiž proběhlo několik nepodstatných sporů kvůli vztahu USA a EU či v oblasti obchodu. Nicméně tyto spory působily nedůležitě zejména přihlédneme-li k problémům v Kosovu (Dumbrell 2006: 145–147).

4.3 Tony Blair a George Bush ml.

Blairovo přátelství s demokratickým prezidentem Billem Clintonem neznamenal žádný problém pro vznik přátelství s republikánem Georgem Bushem mladším (dále pouze George Bush). Novináři i politici byli překvapení rychlým posunem a schopností transformace premiéra. Rychlost, s jakou došlo k navázání přátelství s texaským konzervativcem, byla překvapující. Labouristický premiér a republikánský prezident by totiž už z čisté povahy politického smýšlení neměli mít příliš stejný pohled na svět. Vztah Tonyho Blaira a George Bushe představuje výborný příklad bondingu. Tony Blair podporoval George Bushe v nejtěžších momentech a zdůrazňoval stejné národní zájmy. Jakmile George Bush nastoupil do úřadu, bylo zřejmé, že se v zahraniční politice snaží odlišovat od Billa Clintona. Prezidentství a zahraniční politiku George Bushe můžeme rozdělit do dvou období, kdy teroristický útok z 11. září představuje pomyslnou dělicí čáru. Již za úřadování předchůdce Billa Clintona podnikla Amerika několik unilaterálních kroků a George Bush po nástupu do úřadu směle pokračoval. Jeden z příkladů, kdy Spojené státy nesdílely stejný postoj se spojenci v Evropě, představuje kampaň za zákaz nášlapných min. Washington se nepřipojil ke kampani a i v dalších případech zastával jiný přístup než spojenci (Dumbrell 2006: 148–149).

Spojené státy také čelily kritice kvůli odmítnutí Kjótského protokolu. Washington byl proti dohodě, protože pokud by chtěl splnit požadavky, tak by musel omezit výkonnost amerického průmyslu. Někteří evropští ministři dokonce naznačili, že chtěli spíše ublížit Spojeným státům a že funkční

dohoda byla až na druhém místě. Američané sice dlouhodobě kritizovali Kjótský protokol, ale i tak předpokládané nepřijetí rozpoutalo vášně (The Economist 2001). Na odmítnutí Kjótského protokolu vidíme, že se skupina států dohodla na opatřeních, která měla omezit sílu Spojených států. Jelikož vznikla skupina podporující opatření snižující specifickou politiku, tedy ekonomiku, můžeme hovořit o soft balancingu. Aliance podporující Kjótský protokol stála proti unipólu a jeho moci (Walt 2009: 103–104). Tony Blair si uvědomoval, že podobná snažení jsou zbytečná a proto nebyl příliš aktivní a odmítal balancovat. Vztahy mezi Washingtonem a Londýnem byly až do teroristických útoků v září 2001 napjaté. Velká Británie reagovala na ochlazení vzájemných vztahů větší angažovaností v Evropě. Mírný obrat od amerického unilateralismu v polovině roku 2001 bývá přičítán bondingu Tonyho Blaira (Dumbrell 2006: 149–150).

4.3.1 Teroristické útoky a obnova bondingu

11. září 2001 změnilo svět. Teroristické útoky, při nichž zemřely více než tři tisíce lidí, znamenaly posílení či téměř znovuoobnovení zvláštního vztahu (Dumbrell 2006: 150–151). Několik hodin po útocích vyjádřil Blair podporu britského lidu Američanům. Blair řekl, že nepoleví, dokud společnými silami neodstraní ďábla z tohoto světa (Freedman 2006). Spojené státy výrazně navýšily vojenský rozpočet a neo-izolacismus zmizel. Svět byl rozdělen mezi přátele svobody a teroru. Blair okamžitě projevil podporu protiteroristické koalici. Během několika dní po útocích dosáhly zvláštní vztahy znovuoobnovení. Britský premiér velice často navštěvoval Washington a snažil se o aktivní participaci na politice Spojených států. Blair v tomto období viděl příležitost pro zvýšení britského vlivu (Dumbrell 2006: 151). Útoky teroristické skupiny Al-Káida posílily Bushovu inklinaci k unilateralismu. Bushova administrativa začala rozdělovat svět na přátele a nepřátele. Když Bush deklaroval válku proti

terorismu, tak jasně naznačil, že si státy musí vybrat stranu. Podle Bushovy administrativy stojí státy s USA nebo s teroristy (Walt 2006: 58).

Britští ministři zahraničí Cook a později Straw viděli připojení Velké Británie ke Spojeným státům jako zcela logický krok, protože doufali v získání alespoň nějakého vlivu. Blair již v souvislosti s událostmi z Kosova hovořil o humanitárním intervencionalismu a po útocích z 11. září tuto politiku ještě nepatrně přetransformoval, aby seděla do současné situace. Británie se začátkem října 2001 zúčastnila bombardování Afghánistánu. Blair naznačil, že Afghánistán nebude poslední země, na kterou se povede útok. Blair neočekával krátkou akci, ale dlouhý boj. Stejně jako v Kosovu, tak i při této akci došlo k zvýšení napětí mezi Washingtonem a Londýnem (Dumbrell 2006: 151–153). Na tiskové konferenci 7. listopadu George Bush zdůraznil význam zvláštního vztahu prohlášením, že Spojené státy nemají většího přítele než Velkou Británii. Bush potvrdil úzké vztahy s Blairem a vyzdvihl jeho přínos ve společném boji (Mann 2001).

Ačkoliv George Bush vyzdvihl úlohu a přínos Velké Británie, v praxi tato slova pokulhávala. Konflikt v Afghánistánu byl téměř výhradně řízen Washingtonem. Labouristický premiér podporoval amerického prezidenta, ale jeho vliv byl v mnoha situacích minimální. Blair a Bush se dostali do sporu kvůli post-konfliktní rekonstrukci, kdy vliv ostatních členů aliance včetně Británie klesl na minimum (Dumbrell 2006: 153–154). Teorie bondingu počítá i s tímto úkazem, neboť hegemon může dát na svého slabšího spojence, ale stále zůstává tím vůdcem, který vytváří pro něj nejvýhodnější politiku (Walt 2006: 191–194). Spojené státy odmítaly větší zapojení spojenců a chtěly mít situaci pod kontrolou. Washington dovolil větší participaci spojenců až v poválečném peacekeepingu (Walt 2006: 35). Začátkem roku 2002 čelila Amerika kritice kvůli postupu v Afghánistánu. Nejhlásitějším kritikem amerických postupů byl francouzský prezident Chirac. Jediný Tony Blair omlouval a vysvětloval chování amerických

spojenců. Podle Blaira došlo k tomu, že si svět špatně vysvětluje americkou sílu a její použití. USA nechápaly, proč státy nechtějí bojovat proti teroristické hrozbě, domnívaly se, že se jedná o absurdní způsob balancování. Londýn stál za Spojenými státy, ale tím uvízl v izolaci, jakou za posledních padesát let nezažil (Dumbrell 2006: 154). Ačkoliv se z Tonyho Blaira a George Bushe stali přátelé, tak premiérův vliv byl značně omezený a např. snaha o zavření vězení v Guantanámu nepřinesla výsledek (Ellis 2009: 120).

4.3.2 Cesta do války v Iráku

Sadám Husajn byl spojený s válkou v Zálivu z 90. let i s válkou v Iráku v roce 2003. Zatímco válka v Zálivu byla podporována OSN, tak invaze do Iráku porušovala Chartu OSN. Bývalý generální tajemník OSN Kofi Annan prohlásil, že se jednalo o unilaterální počínání, které by se nemělo opakovat (BBC 2004). Na válce v Iráku lze vidět stav, v jakém se nacházel svět. Spojené státy potvrdily pozici unipólu a Tony Blair prohloubil přátelství s Georgem Bushem. Velká Británie a Spojené státy provedly intervenci do Iráku zejména ze strachu z režimu Saddáma Husajna. Spojenci sice tvrdili, že Irák disponuje zbraněmi hromadného ničení, ale tato domněnka se nepotvrdila (Assinder 2004). V souvislosti s tímto neúspěchem čelily tajné služby vlně kritiky (Taylor 2013). Nicméně pro naše účely je důležitější přístup hegemonu k systému. Washington ukázal, že je do jisté míry ochotný spolupracovat a dát na svého spojence za Atlantikem, ale v žádném případě si nenechá diktovat podmínky. Zvláštní vztah a hlavně bonding Tonyho Blaira přinesly ovoce, ale z pohledu unipólu nemohla být Velká Británie brána za rovného partnera, což si také uvědomovala (Walt 2006: 193).

4.3.2.1 Multilaterální postup proti Iráku

OSN se dlouhodobě snažila jednat se Saddámem Husajnem kvůli vlastnění a výrobě zbraní hromadného ničení. Rada bezpečnosti OSN od roku 1992 do 2002 přijala 39 rezolucí spojených s Irákem. Jednalo se o rezoluce ohledně hranic s Kuvajtem placení reparací či poskytnutí humanitární pomoci. Rada bezpečnosti v roce 1996 začala v Iráku monitorovat import a export zbraní hromadného ničení (Browne 2003: 3–4).

Irák tvrdil, že své biologické zbraně již zničil a aby potvrdil tvrzení, tak OSN zaslal dokumenty, ve kterých prohlašoval, že tyto zbraně už svépomocí odstranil. Organizace spojených národů však těmto tvrzením nevěřila a odmítla odstranit sankce namířené proti Saddámu Husajnovi. Tři stálí členové Rady bezpečnosti, a to Rusko, Čína a Francie, byli nakloněni uzavřít kapitolu o zbraních hromadného ničení a odvolat sankce proti Iráku. Na druhé straně stálo spojení Velké Británie a Spojených států, které tento posun odmítalo. Irák začal být čím dál tím více přesvědčený, že Spojené státy neustoupí ze svých požadavků. Odpovědí na přístup Spojených států bylo rozhodnutí Bagdádu ukončit spolupráci se specializovanou komisí a odmítnout přítomnost vyšetřovacích inspektorů na svém území. Na základě toho se Spojené státy a Velká Británie rozhodly zahájit operaci Pouštní liška, která měla oslabit irácký režim (Bluth 2004: 872–873). Operace trvala pouhé 4 dny a byla namířena nejen proti strategickým obranným cílům, ale i proti místům, kde měly být vyvíjeny a vyráběny zbraně hromadného ničení (Arkin 1999).

4.3.2.2 Limity soft balancingu v unipolárním světě

Teroristické útoky z 11. září 2001 ovlivnily pohled na vlastnění zbraní hromadného ničení. První odpověď na teroristické útoky na sebe nenechala dlouho čekat. Invaze do Afghánistánu byla považována za legitimní a měla celosvětovou podporu. Na útoky z 11. září výrazně

reaguje i Národní bezpečnostní strategie z roku 2002 (Buzan 2004: 175–176). Spojené státy v Národní bezpečnostní strategii zmiňují, že si jsou vědomy své ekonomické, politické a vojenské síly, která nemá konkurenci. Washington chce tuto sílu podle tvrzení Národní bezpečnostní strategie použít na obranu USA, spojenců a demokracie. Spojené státy naznačily, že jsou hegemonelem mezinárodního systému. Strategie sice upozorňuje na podstatnou úlohu mezinárodního společenství, ale na druhou stranu nevylučuje v případě nutnosti jednat unilaterálně. Spojené státy podle Národní bezpečnostní strategie mají nárok na preemptivní zákrok. Preemptivní zákrok má být použit, aby zabránil útoku a zajistil bezpečnost Američanů (The White House 2002: 15).

V návaznosti na teroristické útoky vzrostla spolupráce tajných služeb. V průběhu roku 2002 Tony Blair obdržel několik dokumentů o iráckých zbraních hromadného ničení. Tony Blair byl znepokojen vývojem v Iráku a chtěl problém řešit pomocí OSN. V září se pak k labouristickému premiéru dostal dokument, který označil irácké zbraně hromadného ničení za hrozbu pro Velkou Británii. V této zprávě ze září 2002 dokonce zaznělo podezření, že se Bagdád pokusil získat materiál na výrobu jaderné zbraně. Washington a Londýn v listopadu 2002 díky multilaterálnímu jednání dosáhli rezoluce Rady bezpečnosti (Dumbrell 2006: 211). Rada bezpečnosti požadovala, aby se Irák odzbrojil a tím splnil předchozí rezoluce, jinak bude muset čelit vážným následkům (Bluth 2004: 879). Rezoluce však nedokázala změnit postoj Saddáma Husajna, a tak spolupráce Iráku a OSN příliš nefungovala. Blair se snažil zapůsobit na Washington, aby podpořil další rezoluci, která měla dát legitimitu útoku na Irák. Blair chtěl využít svého vlivu na Washington a pokusit se získat legitimitu pro následnou invazi (Dumbrell 2006: 210–211).

Rozhodování zemí, zda se připojí či nepřipojí k alianci proti Iráku, značně zkomplikoval George Bush. Americký prezident, jak již bylo řečeno,

vytvořil dvě kategorie zemí. V první kategorii byli přátelé Američanů a v té druhé přátelé teroristů (Buzan 2004: 189).

Bushova administrativa prosazující i unilaterální zákroky zapříčinila rozpad světového společenství na několik skupin. První skupina se postavila proti americkému unilateralismu a odmítla poskytnout politickou a materiální pomoc. Nejvýznamnější členové této skupiny byli Rusko, Francie a Německo. Druhá skupina představuje speciální vztah a snahu Westminsteru udržet alespoň nějaký multilateralismus. Dalším důvodem proč Buzan řadí Brity do této skupiny je fakt, že chtěli spoluprací s Amerikou získat alespoň částečný vliv na rozhodování. Velká Británie byla nejhlasitějším odpůrcem, ale o podobnou, sice ne tak mediálně výraznou, politiku se pokoušelo i Japonsko. Třetí skupinu představuje již tradiční zastánce politiky nevměšování se a nepřiklánění se na žádnou stranu, Čína (Buzan 2004: 189).

Válka v Iráku dokonale ukazuje rozložení sil v post-bipolární době. Ačkoliv nebyla Bushova administrativa schopná získat autorizaci Rady bezpečnosti k válce, tak válka stejně proběhla. Existovala široká shoda, že je Husajn brutální tyran a že irácké zbraně představují hrozbu, ale přes obavu z Husajna byly Spojené státy schopné získat podporu pro intervenci pouze od tří dalších členů Rady bezpečnosti (Walt 2006: 130).

Bonding Tonyho Blaira k Georgi Bushovi přinesl hořké vítězství. Velká Británie získala vliv na rozhodování Washingtonu, ale o úspěch se jednoznačně nejednalo. Hegemon sice možná dal na svého věrného spojence a přinesl otázku intervence do Iráku k posouzení Radě bezpečnosti OSN, ale negativní výsledek snažení ještě více zkomplikoval již tak napjatou situaci. Stále dochází k debatám o skutečném vlivu Tonyho Blaira na amerického prezidenta. Walt uvádí tvrzení Philipa Gordona a Jeremyho Shapira, kteří tvrdí, že George Bush byl již rozhodnutý přinést otázku intervence na půdu Rady bezpečnosti. Gordon

a Jeremy se domnívají, že premiér tlačil prezidenta k něčemu, co měl sám v plánu (Walt 2006: 193–194; 290).

Neúspěch získat podporu bývá přisuzován dvěma faktorům. První faktor představují obavy z využití síly nejsilnějšího hráče systému a jeho striktní diplomacie. Druhý problém byl postoj tří silných států, Ruska, Německa a Francie, které dokázaly přesvědčit zbylé členy Rady bezpečnosti, aby hlasovali proti intervenci (Walt 2006: 130).

Koalice, která nesouhlasila s válkou, nebalancovala v tradičním slova smyslu. Koalice neposlala pomoc Iráku, ani se přímo nepostavila USA. Nejednalo se o hard balancing, státy stojící proti intervenci použily soft balancing. Ti, kteří nesouhlasili s útokem na Irák, vytvořili kolektivní opozici, do níž se nebály připojit i slabší státy. Aplikováním stejného přístupu na půdě Rady bezpečnosti docílila koalice toho, že postup USA nebyl v souladu s názory OSN. Spojené státy tak musely čelit politickému tlaku a větším výdajům na akci, než kdyby byla pod záštitou OSN (Walt 2006: 130). I když koalice nedokázala zvrátit intervenci, svým snažením znesnadnila pozici unipólu, a tak dosáhla alespoň nějakého úspěchu (Walt 2009: 106).

Diplomatické snažení proti intervenci v Iráku narazilo na rozložení moci v systému. Právě opoziční snaha v tomto případě poukazuje na limity soft balancingu proti hegemonovi. Spojené státy sice neuspěly na půdě mezinárodní organizace, ale to jim nemohlo zabránit uskutečnit jejich záměr, tedy vstoupit do války. Bush nezískal podporu členů Rady bezpečnosti, ale i tak dokázal vytvořit alianci s politickou a vojenskou podporou (Walt 2006: 131). Vojenská podpora ostatních států samozřejmě nedosahovala takového významu, jako ta Spojených států, ale to je vzhledem k rozložení sil pochopitelné. Zvláštní vztah a bonding fungují, protože si Velká Británie uvědomuje, že balancování unipólu by nic

nepřineslo a jako věrný přítel hledá svoji pozici na straně Washingtonu (Walt 2009: 86).

4.3.2.3 Tony Blair, věrný přítel USA

Tony Blair bývá kritizován za naprosté odevzdání se Georgi Bushovi. Labouristický premiér díky událostem spojeným s tažením do Iráku byl přirovnáván k Bushovu pudlu (Walt 2006: 192). Britskému premiérovi se přirovnání k pudlu samozřejmě nelíbilo a reagoval na něj. Podle Blaira Velká Británie nenásleduje Spojené státy do války kvůli spojenectví, ale kvůli společným národním zájmům. Británie prý není ve válce, aby vyhověla USA, ale kvůli tomu, že má stejný záměr jako Spojené státy (Tyler 2004). Ať už se jednalo o stejné národní zájmy, či ne, pravdou zůstává, že statisíce Britů nesouhlasily s rozhodnutím premiéra. George Bush získal podporu premiéra, ale proti válce v Iráku protestovaly statisíce lidí po celé Británii. I když rozhodnutí podpořit válku v Iráku nebylo přijato veřejností dobře, tak Tony Blair dokázal získat pro labouristy vítězství ve volbách v roce 2005 (Syalm, Alderson, Milner 2003). Válku v Iráku nekritizovali jen obyvatelé Británie, ale proti stál i labouristický předseda Dolní sněmovny Robin Cook, který kvůli intervenci opustil svůj post (Ellis 2009: 87).

Tony Blair svůj postoj nezměnil, ani kvůli straníkům, ani kvůli občanům a i nadále obhajoval intervenci. Labouristický premiér posunul zvláštní vztah do nové dimenze. Bývalý britský velvyslanec v USA sir Christopher Meyer prohlásil, že Blairův a Bushův vztah jednoznačně nebyl vyrovnaný. Tony Blair by podle Meyera podporoval Bushe v jakémkoliv rozhodnutí (Meyer 2013). Jak jsme se již přesvědčili, Tony Blair nepraktikoval vřelý vztah pouze k republikánskému prezidentovi, ale i vztah k Billu Clintonovi se nesl v tomto duchu. Blair obhajoval bonding, protože jej viděl jako nejlepší způsob, jak získat vliv, který by si jinak vzhledem k možnostem Westminsteru nemohla Británie dovolit. Tehdejší ministr zahraničí Jack Straw v listopadu 2003 zdůraznil nutnost být spojencem Spojených států,

protože jen pokud budou co nejvíce spolupracovat, tak získají nějaký vliv. Blair byl přesvědčený, že zvláštní vztah může fungovat pouze tehdy, když bude Velká Británie nejvěrnějším spojencem hegemonu (Walt 2006 192–193). David Cannadine říká, že Spojené státy využily svého postavení a přístupu Tonyho Blaira. Zvláštní vztah měl posloužit jako nástroj k odstranění unilateralismu a k vylepšení pohledu na intervenci (Cannadine 2003).

4.3.2.4 Rozdělení Evropy a limity bondingu

Kromě Velké Británie, Španělska a Itálie se do koalice podporující intervenci připojily zejména nové členské země aliance NATO. Americký ministr obrany Donald Rumsfeld v souvislosti s připojením nových členských států NATO do aliance proti Iráku prohlásil, že existují dvě Evropy (Walt 2006: 131). Na jedné straně stojí noví členové NATO podporující intervenci a na druhé ti starší, kteří ovšem nestojí za Washingtonem. Rumsfeld označil Německo a Francii za problémové země, neboť se postavily proti Spojeným státům (BBC 2003). Noví členové aliance NATO připojili své síly k Američanům hlavně z toho důvodu, že chtěli zlepšit vzájemné vztahy se Spojenými státy. Noví členové také pomocí podpory Spojených států ukazovali, že již nepatří do sféry vlivu Ruska a svým připojením praktikovali regionální balancování. Polsko a další státy se poučily ze studené války, a proto podpořily snahy Washingtonu a tím daly najevo, s jakým hráčem chtějí spolupracovat (Walt 2009: 105; 112).

Jak jsme již zmínili, Španělsko se rozhodlo podpořit intervenci v Iráku. Španělský premiér José María Aznar připojil Španělsko do aliance. Ale právě bonding premiéra Aznara k americkému prezidentovi mohl za propad Lidové strany ve volbách v roce 2004. Španělé Aznarovi vyčítali zapojení do tažení proti Iráku, kvůli kterému mělo dojít k útokům teroristické skupiny Al-Káida na Madrid. Teroristické útoky z března roku 2004 se notnou

dávkou podílely na neúspěchu Lidové strany a výhře Josého Luise Rodrígueze Zapatera (Reuters 2007). Na příkladu premiéra Aznara vidíme, že přílišné zapojení do spojení s hegemonem se nevyplácí. Premiér Aznar překročil pomyslnou hranici a jeho přílišná aktivita ho připravila o moc. Ačkoliv Londýn potkala podobná tragédie jako Madrid a postoj Blaira byl podobný tomu Aznarovu, tak Tony Blair obhájil premiérský post a tím i svůj přístup k zvláštnímu vztahu (Walt 2006: 193).

4.4 Gordon Brown a George Bush

Novým premiérem Velké Británie se po rezignaci Tonyho Blaira v červnu 2007 stal jeho dlouholetý labouristický kolega Gordon Brown. Pod vládou Gordona Browna došlo k oslabení zvláštního vztahu. Ačkoliv se ani jeden politik nezmínil o ochlazení vztahů, tak to bylo patrné. Nový premiér nechtěl pokračovat v krocích Tonyho Blaira a i jeho zahraniční politika doznala změn. Jen málokdo očekával pokračování bondingu ve stylu Tonyho Blaira. Tah bývalého premiéra následovat Spojené státy do Iráku čím dál tím více ztrácel podporu veřejnosti a ani Gordon Brown od začátku nepatřil mezi velké podporovatele intervence (Dunn 2008: 1132; 1142–1143).

První schůzka nového premiéra Gordona Browna a George Bushe proběhla v červenci 2007. Ještě před setkáním panovala obava, jestli skotský premiér a prezident z Texasu naleznou společnou řeč. Britský premiér připomněl společné cíle a povinnosti. Brown podle komentátorů působil odtažitě a jen stěží reagoval na komplimenty z Bushovy strany. George Bush byl vstřícný k Brownovi také z toho důvodu, že Velká Británie byla nejdůležitějším partnerem v Iráku (Robinson 2007).

Vztah Bushe a Browna se postupně zlepšil. I když Bush popřel, že by po odchodu Tonyho Blaira došlo k ochlazení zvláštního vztahu, přátelství nového premiéra a amerického prezidenta nikdy nedosáhlo takové

blízkosti jako to, které dovedlo obě země bok po boku až do války v Iráku. Gordon Brown s Georgem Bushem sdíleli stejný názor, jak postupovat proti bezpečnostní hrozbě v podobě Íránu. Oba státníci měli stejný postoj i k výsledkům voleb v Zimbabwe, které vzbuzovaly obavy o dostatečné demokratičnosti, neboť nedošlo k oznámení výsledků. Brown se při návštěvě USA v roce 2008 sešel s kandidáty na prezidenta a při té příležitosti prohlásil, že se o budoucnost zvláštního vztahu nebojí. Jeden z kandidátů, budoucí prezident Obama, podpořil zvláštní vztah konstatováním, že vztah Velké Británie a Spojených států je zásadně důležitý (Watt, MacAskill 2008).

Britský premiér ve spojitosti s partnerstvím Spojených států a Velké Británie spíše než zvláštní vztah používal termín transatlantické partnerství (Rutenberg, Knowlton 2007). Brownův vztah k Bushovi a jeho administrativě nebyl příliš vstřícný možná díky neshodám s Condoleezou Riceovou z dob ještě před tím, než zastával úřad premiéra. Ani Bush nebyl z Browna nadšený, když měl zastávat post premiéra po Blairovi (Watt 2010).

4.5 Gordon Brown a Barack Obama

Barack Obama krátce před prezidentskými volbami v roce 2008 vyjádřil podporu zvláštnímu vztahu (Watt, MacAskill 2008). Situace v roce 2009 se však změnila. Za ochlazení vztahů může propuštění bombového atentátníka skotským parlamentem. Tento muž byl spojen s útokem na let americké společnosti Pan Am, během kterého zemřelo téměř dvě stě Američanů. Gordon Brown zkoušel navázat bližší vztah s Barackem Obamou, ale ten během období po propuštění atentátníka naprosto nereagoval. Důkaz marnosti uskutečnit schůzku dokazuje i změna britského postoje k posílání vakcín proti prasečí chřipce do Afriky. Gordon Brown doufal, že když přizpůsobí postoj tomu americkému, tak se pak alespoň setkají na tiskové konferenci. Zvláštní vztah v té době zažíval

těžké časy, podobné těm za vlády Johna Majora a Billa Clintona. Barack Obama při zasedání Valného shromáždění OSN v září roku 2009 ve svém proslovu prohlásil, že ve světě dochází ke změnám, a proto Spojené státy musí dbát na tvorbu nových aliancí. Americký prezident vyjádřil snahu spíše spolupracovat s větším množstvím aktérů, než spoléhat na stará spojenectví (Porter 2009). Gordon Brown v následujícím rozhovoru odmítl, že by došlo k ochlazení zvláštního vztahu. Brown podotkl, že Spojené státy a Velká Británie mají stejné národní zájmy a spolupracují více, než dříve (The Telegraph 2009). Vztah mezi Barackem Obamou a Gordonem Brownem utrpěl újmu zejména kvůli zmíněnému propuštění atentátníka, ale i přesto premiér Brown neztrácel snahu být věrným přítelem nejmocnějšího aktéra. Gordon Brown na rozdíl od svého předchůdce věnoval více pozornosti domácí politice než té zahraniční. Jedním z důvodů, proč labouristický premiér řešil spíše domácí politiku, byl fakt, že čelil rostoucím preferencím konzervativců a dále se chtěl zabývat ekonomickými problémy Velké Británie (Ellis 2009: 25).

4.6 David Cameron a Barack Obama

Vztah Baracka Obamy k nově zvolenému premiéru Davidu Cameronovi se nezačal vyvíjet nejlépe. Po úniku ropy v Mexickém zálivu používal Obama nepřátelskou rétoriku vůči společnosti British Petroleum (dále jen BP). Za únik mohla společnost s britskými kořeny a právě její název vedl k vlně odporu proti Britům. Melanie Phillips ve svém článku uvádí, že společnost má sice v názvu slovo British, ale je z 39 % vlastněna Američany. Poté, co obsadil David Cameron post premiéra, tak čelil kritice, neboť se neohradil proti Obamově dřívější kritice BP. Davidu Cameronovi bývá vyčítána podpora amerického prezidenta a to, že chápe jeho frustraci po úniku ropy (Phillips 2010).

Britský premiér se připojil na stranu Baracka Obamy i v otázce propuštění teroristy, který byl spojený s útokem na let společnosti Pan Am.

David Cameron odsoudil propuštění tohoto teroristy, který byl zodpovědný za smrt 270 lidí. I v tomto případě panuje obava z napojení na BP, která měla mít zájmy na nerostném bohatství na severu Afriky. Skotský parlament měl podle novinářů propustit Libyjce s rakovinou kvůli investování BP v Libyi. Skotský parlament samozřejmě tato obvinění odmítl (CNN 2010). David Cameron si uvědomoval, že Velká Británie vzhledem ke své ekonomické, politické a vojenské síle představuje tu méně významnou část spojenectví. Alexander Chancellor ve svém článku zmiňuje nesrovnalost ve zvláštních vztazích, protože Velká Británie má zvláštní vztah pouze jeden, ale Spojené státy pěstují zvláštní vztahy i s dalšími zeměmi, jako například s Izraelem (Chancellor 2010).

Ačkoliv konzervativní premiér zastává jistou formu zvláštního vztahu, tak nechápe, proč je kolem tohoto pojmu takové pozdvižení. David Cameron chtěl zvláštní vztah redefinovat, protože zmiňovaná podoba založená na studenoválečné lojalitě již neplatí. Cameron vyjádřil, že zvláštní vztah vychází ze stejných národních zájmů. Premiér si uvědomuje existenci dalších amerických spojenců a v dnešním světě by i Velká Británie neměla spoléhat pouze na zvláštní vztah (Wintour 2010). Vztah Baracka Obamy a Davida Camerona se mohl zdát rovnocenný, protože oba upozorňovali na vzájemnou závislost. Se změnou prezidenta přišel i nový pohled na zahraniční politiku. Administrativa George Bushe více inklinovala k zásahům v zahraničí, ale ta nová nesdílela tak agresivní rétoriku. David Cameron s Barackem Obamou nechtěli navázat na dědictví předchozích činitelů a dávali přednost méně pompézním akcím. Oba představitelé sdíleli stejný postoj k dění během arabského jara. David Cameron i Barack Obama zdůraznili podporu bojujícím národům a vzkázali, že je v tomto boji neopustí, což se např. projevilo na akci v Libyi (Wintour 2011). Timothy Stanley ve svém článku uvádí, že David Cameron praktikoval stejný postoj k Libyi jako Tony Blair k Iráku. Cameron prý postupoval jako Blair, protože uplatnil svůj vliv a dotlačil amerického

prezidenta k akci. Zatímco předchozí intervence do Afghánistánu a Iráku podléhaly přísnému vedení Spojených států, nyní získaly Velká Británie a Francie možnost spolurozhodovat. Ke změně došlo z toho důvodu, že Barack Obama věnoval více prostoru domácí politice než zahraničním záležitostem. Zahraniční politika Baracka Obamy není natolik útočná jako ta Bushova, Obama se chce od něj odlišit (Stanley 2012).

Velká Británie se pod vedením konzervativců vydala na cestu šetření státních výdajů. Americký prezident při návštěvě Británie podpořil úsporná opatření a dodal, že i Spojené státy budou následovat tuto cestu. Obama dodal, že Velká Británie a Spojené státy nahlíží na současný stav stejně a to ještě více poukazuje na stejný cíl obou spojenců (Wintour 2011).

Cameron i Obama sdíleli stejný názor i na odchod vojsk z Afghánistánu. Barack Obama chápe, proč chtějí Britové odejít z Afghánistánu. Deset let není krátká doba, a jelikož se britské jednotky významnou částí podílely na válce, tak každý Brit zná někoho, kdo ve válce ztratil přítele či příbuzného (Watt 2012). Velká Británie byla hlavním spojencem ve válce v Afghánistánu a např. v červnu 2011 tam bylo nasazeno 90 000 Američanů a 9 500 Britů. Londýn vyslal do Afghánistánu druhý největší počet vojáků (The Guardian).

Dalším důvodem pokračování zvláštního vztahu je skutečnost, že Velká Británie je členem Evropské unie a působí jako spojovník Washingtonu s Bruselem (Walt 2006: 192). I Barack Obama v roce 2013 podpořil členství Velké Británie v EU. Odmítavý postoj konzervativního premiéra k EU znesnadnil bonding k Baracku Obamovi. Americký prezident naznačil, že by se premiér měl pokusit o zlepšení vztahů s EU (Landale 2013). Pokud by totiž Velká Británie opustila EU, pak by podle Baracka Obamy byla vyloučena z připravované obchodní smlouvy mezi EU a USA a vytvoření samostatné smlouvy mezi USA a VB by bylo nepravděpodobné. Americká zákonodárná moc podporuje smlouvu mezi

USA a EU také kvůli zainteresování Velké Británie. Odmítavý postoj k setrvání Londýna v EU proto komplikuje tato vyjednávání (Borger 2013a).

4.6.1 David Cameron, Barack Obama a Sýrie

Již v březnu 2012 David Cameron a Barack Obama na společné schůzce ve Washingtonu řešili otázku Sýrie. Americký prezident mluvil o pomoci opozici, zmobilizování národů a zvětšení tlaku na režim. David Cameron nezůstal pozadu a hrozil Assadově dynastii Mezinárodním trestním soudem (Kettle 2012). Poté, co Westminster odmítl participovat na intervenci do Sýrie, se rozproudila debata, zda nedojde k poškození bondingu a zvláštního vztahu. Roger Cohen ve svém článku pro *The New York Times* říká, že rozhodnutí nepřipojit se k možné intervenci proti režimu v Sýrii, který používá smrtelné chemické zbraně, znamená předěl ve vzájemných vztazích. David Cameron prohrál hlasování o podpoře intervence. Nejen, že se proti konzervativnímu premiérovi postavila opoziční labouristická strana, ale i někteří konzervativci byli proti. Proti Cameronovi hlasovalo 30 konzervativních poslanců společně s opozicí. Člen britského think tanku zabývajícího se bezpečností a obranou Jonathan Eyal si myslí, že odmítnutí podpory je odpověď na dřívější politiku bondingu. Britové podle něj pochybují o bezvýhradném spojení se Spojenými státy. Britští politici nechtějí být chyceni v alianci a nechtějí být označováni za pudly. Podpora intervence, tedy Davida Camerona, získala 272 hlasů a proti hlasovalo 285 členů parlamentu. Po přehlasování Cameron uznal, že si Britové nepřejí žádný další konflikt (Cohen 2013).

Předseda labouristů Ed Miliband vedoucí Oficiální opozici Jejího Veličenstva naznačil, jak by mohl vypadat zvláštní vztah do budoucna, neboť v roce 2015 se budou konat další volby. Ed Miliband artikuloval jeho vizi zahraniční politiky. Velká Británie by podle Milibanda měla působit tam, kde se jí to hodí nejvíce. Spolupráce s Washingtonem bude samozřejmě častá, ale jen pokud z toho bude Londýn čerpat výhody (Cohen 2013).

Kdyby byl nyní Ed Miliband u moci, tak by se o bondingu s největší pravděpodobností nedalo mluvit. David Cameron se snažil podpořit americký protějšek, ale to mu nedovolili ostatní politici. Britský premiér při přesvědčování poslanců několikrát upozornil na jejich unikátní vztah a jejich spolupráci (White 2013). Ed Miliband dodal, že pokud by Velká Británie podpořila akci proti Sýrii, pak by to znamenalo ignorování ponaučení z Iráku. I přes nesouhlas Westminsteru s akcí zastával premiér tvrdý postoj proti Assadovu režimu. Barack Obama vyjádřil respekt k rozhodnutí Londýna a nakonec i Američané upustili od intervence, a tak Velká Británie a Spojené státy tedy i v této záležitosti zůstaly na stejné straně (BBC 2013).

David Runciman popírá nějaké poškození zvláštního vztahu kvůli odmítnutí intervence do Sýrie. Runciman říká, že tímto rozhodnutím dochází k znovuoobnovení vztahu, neboť během Blairovy vlády se vztah vytratil a zůstala absolutní podřízenost Washingtonu. Článek ve *Foreign Affairs* uvádí příklad Margaret Thatcher, která také dokázala nesouhlasit s americkou administrativou. Runciman se domnívá, že tento nesouhlas povede k zavedení zdravého zvláštního vztahu (Runciman 2013).

4.6.2 Aféra s Edwardem Snowdenem

O rozsahu spolupráce tajných služeb můžeme vést většinou pouze debaty. Až během Obamovy administrativy vyšel na povrch případ Edwarda Snowdena, který přináší podložené informace o zvláštním vztahu britské a americké tajné služby. Aféra s odposlechy světových státníků a uprchnutí Edwarda Snowdena, který pracoval pro americkou *Národní bezpečnostní agenturu* (*National Security Agency*, dále NSA), přináší nejnovější příklad spolupráce amerických a britských tajných služeb. Britská vláda varovala letecké společnosti, že nesmí Snowdenovi dovézt letět do Velké Británie. Pokud by se Snowden pokusil přiletět do Británie, pak by mu byl díky vlivu Spojených států odepřen vstup. A právě tento

postup je zaváděn, když chce vláda odmítnout vstup osobám, které nepotřebují vízum. Postup aplikovaný v aféře se Snowdenem dokládá úzkou spoluprací mezi NSA a britským ekvivalentem *Government Communications Headquarters* (dále GCHQ). Zveřejnění sledování přivedlo pozornost na NSA a GCHQ. Právě tímto se unikátní vztah dostal do povědomí. Když srovnáme spoluprací NSA s evropskými zeměmi, pak je podstatně menší než s Velkou Británií. V současné době všechny výzvědné služby sdílejí informace, ale anglo-americká spolupráce pomocí totožných organizací je neaktivnější (Quinn 2013: 6).

Poté, co se GCHQ dozvěděla, že novináři Guardianu disponují dokumenty od Snowdena, novináři byli donuceni zničit hard drivery jejich počítačů. Aby byly tajné informace doopravdy zničeny, tak na to dohlíželi pracovníci GCHQ. Guardian se nechal slyšet, že musel uposlechnout Westminster, jinak by čelil právním krokům (Borger 2013b).

Podle uniklých dokumentů měla GCHQ obdržet od NSA během let 2009 až 2012 přinejmenším sto milionů liber, což rozproudilo debaty o vlivu americké služby na tu britskou (Whitehead 2013). Podle Corinne Purtila Američané posílali peníze na akce, které vzhledem k americkým zákonům nemohli provést sami. Profesor Paul Cornish z Exeterské univerzity nebyl z úzké spolupráce tajných služeb překvapen. Odhalením materiálů Edwardem Snowdenem a následné akce spojené s publikováním Guardianu ukazují méně viditelnou část zvláštního vztahu. Otázkou podle profesora Cornishe zůstává, jak intenzivní spolupráce mezi tajnými službami probíhá (Purtill 2013).

Spolupráce Velké Británie a Spojených států však ani v sektoru tajných služeb nebyla a není rovnocenná. Velká Británie získává více, než sama do spolupráce dává. Zvláštní vztah i zde odpovídá na rozložení sil, kdy Velká Británie získává více informací s menším úsilím, než kdyby spolupracovala s někým jiným. A také v této oblasti zvláštního vztahu

panuje napětí, protože Spojeným státům se příliš nelíbí, že přispívají 90 % do společného rozpočtu (Dumbrell 2006: 169).

5 ZÁVĚR

V úvodu práce jsem si stanovil za cíl demonstrovat, že zvláštní vztah příliš nesouvisí se sdílenou kulturou, historií či stejným jazykem. Zvláštní vztah je dle mého názoru ovlivněn úpadkem kdysi nejmocnější země, která má totožné národní zájmy a která se snaží „přiživit“ na Spojených státech. Velká Británie si uvědomuje, že balancování v současném unipolárním světě nepřináší kýžený úspěch a tak je lepší být na straně Washingtonu. V mé práci vycházím z rozložení sil po skončení studené války, kdy se Spojené státy staly hegemonem a Velká Británie se rozhodla získat alespoň nějaký vliv pomocí zvláštního vztahu. K potvrzení cíle jsem využil společné vztahy jak v oblasti státních představitelů, tak i v oblasti bezpečnostní spolupráce.

Velká Británie si již od druhé světové války uvědomovala, že ztrácí vliv. Spojené státy na rozdíl od Velké Británie po druhé světové válce rostly a z bipolárního konfliktu vyšly jako vítěz s neobyčejnou ekonomickou, ale i vojenskou silou. V práci dokazují, že Spojené státy jsou unipólem, který si může dovolit unilaterální akce, neboť neexistuje nikdo, kdo by je zastavil. Naopak Velká Británie již nemá své slavné impérium a působí mezi Evropou a Spojenými státy. Londýn se nikdy netajil otažitostí od Evropy a do jejího dění zasáhl pouze, když hrozilo nebezpečí vzniku hegemonu. V době bipolárního konfliktu byla spolupráce USA a VB dána rozdělením do bloků. Nicméně i v unipolaritě se Velká Británie rozhodla pokračovat v úzkém spojení a zvláštní vztah tak dál existuje. Britští premiéři se více či méně snažili o získání vlivu pomocí bondingu. Na tomto místě jsem narazil na rozdílný přístup jednotlivých premiérů k bondingu i k zvláštnímu vztahu. Stejně tak i američtí prezidenti zastávali rozdílné přístupy.

Nutno podotknout, že zvláštní vztah fungoval i v zatím vůbec nejtěžší události amerických dějin ve 21. století. Spojené státy byly po teroristických útocích z 11. září ochromeny. Velká Británie v čele s Tonym Blairem ihned podpořila americké přátele a rozhodla se podpořit společný boj proti nepřítelům, protože i Londýn se cítil v ohrožení. Na událostech po teroristických útocích dokazují nejen rozložení sil v mezinárodním systému, ale hlavně bonding Tonyho Blaira na George Bushe. Tony Blair zastával postoj, že když bude Velká Británie neochvějně podporovat Spojené státy, tak to Britům přinese užitek. Tonymu Blairovi bývá přisuzována role pudla, ale on si pouze uvědomoval pozici hegemonu a rozhodl se následovat Spojené státy do Iráku. I když intervence nedopadla příliš slavně, mně posloužila jako dokonalý příklad marného snažení balancovat unipól a jako příklad zvláštního vztahu v době těžké situace. O reálném vlivu Tonyho Blaira se vedou debaty, ale já zastávám postoj, že premiér mohl hrát určitou roli v rozhodování.

Gordon Brown určitě nenavázal na intenzivní bonding Tonyho Blaira. Gordon Brown nechtěl pokračovat ve stopách svého předchůdce a ani příliš neusiloval o získání vlivu díky přátelství s Georgem Bushem či Barackem Obamou. David Cameron po nástupu do funkce začal vytvářet dobrý vztah s Barackem Obamou. Oba politici postupně získali bližší pouto a postupovali podobně i v domácích záležitostech. David Cameron chtěl podpořit bonding připojením Velké Británie do aliance se Spojenými státy, která měla být namířena proti režimu v Sýrii. Ačkoliv se David Cameron snažil být dobrým přítelem, parlament ve Westminsteru mu to nedovolil, protože nechtěl opakovat iráckou intervenci. Do podobné situace se dostal i Barack Obama a Spojené státy ustoupily od intervence stejně jako spojenec na druhé straně Atlantiku.

Stejně jako vztah představitelů, tak i spolupráce v bezpečnostní sféře kopíruje rozložení sil. A zvláštní vztah Spojených států a Velké Británie není rovnocenný ani v této sféře. Velká Británie čerpá výhody z toho, že je

v alianci s ekonomicky štědrým hegemonem, který z velké části financuje společné projekty. Na druhé straně Spojené státy čerpají z britské oddanosti.

Jsem toho názoru, že zvláštní vztah po skončení studené války doznal řady změn. Existence takto silného hráče ovlivňuje vytváření a fungování aliancí a i zvláštní vztah byl ovlivněn rozložením sil. Také se domnívám, že premiéři Velké Británie si uvědomují své postavení a snaží se jej zlepšit zvláštním vztahem. Ztotožňuji se s tím, že zvláštní vztah má daleko větší význam pro Velkou Británii, než pro Spojené státy.

Věřím, že jsem dokázal demonstrovat podstatu zvláštního vztahu v unipolaritě, která tkví v podobných národních zájmech a v touze získat podíl na rozhodování. Myslím si, že výjimečnost zvláštního vztahu v nejbližších letech neochabne, ale s postupným úpadkem moci Spojených států i zvláštní vztah ztratí svůj význam a Brity tolik obhajovanou jedinečnost.

6 SEZNAM ZDROJŮ A LITERATURY

6.1 Knihy a články z odborných časopisů

Bluth, Ch. (2004). The British road to war: Blair, Bush and the decision to invade Iraq. *International Affairs* Vol. 80, N. 5, s. 872–873, 879.

Burk, K. (2009). Old world, new world: Great Britain and America from the beginning. In: Dumbrell, John – Schäfer, Alex R., eds. America's „Special relationships“. *Foreign and domestic aspects of the politics of alliance* (London: Routledge) s. 24–33.

Buzan, B. (2004). *The United States and the Great Powers* (Cambridge: Polity Press).

Carlsnaes, W. - Risse, T. - Simmons, B. A. (2006). *Handbook of International Relations* (London: Sage Publications).

Coxall, B. - Robins, L. - Leach, R. (2003). *Contemporary British Politics* (New York: Palgrave Macmillan).

Dumbrell, J. (2006). *A Special Relationship Anglo-American Relations from the Cold War to Iraq* (London: Palgrave Macmillan).

Dunn, D. H. (2008). The double interregnum: UK-US relations beyond Blair and Bush. *International Affairs* Vol. 84, No. 6, s. 1132, 1142–1143.

Ellis, S. (2009). *History Dictionary of Anglo-American Relations* (Maryland: Scarecrow Press).

Friedman, G. (2010). *Příštích sto let* (Praha: Argo a Dokořán).

Herring, G. C. (2008). *From colony to superpower. U.S. Foreign relations since 1776* (New York: Oxford University Press).

Huntington, S. P. (2001). *Střet civilizací. Boj kultur a proměna světového řádu* (Praha: Rybka Publishers).

Keohane, R. O. (1986). *Neorealism and its critics* (New York: Colombia University Press).

Kissinger, H. (1996). *Umění diplomacie: od Richelieua k pádu Berlínské zdi* (Praha: Prostor 1996).

Little, R. - Wickham-Jones, M. (2000). *New Labour's Foreign Policy. A New Moral Crusade?* (Manchester: Manchester University Press).

Mearsheimer, J. J. (2001). *The Tragedy of Great Power Politics* (New York: W. W. Norton).

Quinn B. (2013). Another US-UK 'special relationship' – between intelligence services. *The Christian Science Monitor*, s. 6.

Rasmussen, J. - McCormick, J. M. (1993). British Mass Perceptions of the Anglo-American Special Relationship. *The Academy of Political Science* Vol. 108, No. 3, s. 515–518.

Walt, S. M. (1985). Alliance Formation and the Balance of World Power. *International Security* Vol. 9, No. 4, s. 8.

Walt, S. M. (2006). *Taming American Power: The Global Response to U. S. Primacy* (New York: W. W. Norton).

Walt, S. M. (2009). Alliances in a Unipolar World. *World Politics* Vol. 61, No. 1, s. 86–119.

Waltz, K. N. (2010). *Theory of international politics* (Long Grove: Waveland Press).

6.2 Internetové zdroje

Arkin, W. M. (1999). The Difference Was in the Details. *The Washington Post*. 17. 1. 1999 (<http://www.washingtonpost.com/wp-srv/inatl/long-term/iraq/analysis.htm>, 26. 2. 2014).

Assinder, N. (2004). How bad is Iraq report for Blair? *BBC*. 6. 10. 2004 (http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/politics/3719468.stm, 10. 3. 2004).

BBC (2003). *Outrage at 'old Europe' remarks*. 23. 1. 2003 (<http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/2687403.stm>, 1. 3. 2014).

BBC (2004). *Iraq war illegal, says Annan*. 16. 9. 2004 (http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/3661134.stm, 26. 2. 2014).

BBC (2011). *John Major: Be realistic about UK-US relationship*. 11. 11. 2011 (<http://www.bbc.co.uk/news/uk-politics-15691540>, 29. 1. 2014).

BBC (2013). *Syria crisis: Obama 'respects' Cameron's approach*. 31. 8. 2013 (<http://www.bbc.co.uk/news/uk-politics-23907027>, 7. 2. 2014).

Borger, J. (2013a). EU exit would put US trade deal at risk, Britain warned. *The Guardian*. 27. 5. 2013 (<http://www.theguardian.com/business/2013/may/27/eu-exit-risks-us-trade-deal>, 6. 2. 2014).

Borger, J. (2013b). NSA files: why the Guardian in London destroyed hard drivers of leaked files. *The Guardian*. 20. 8. 2013 (<http://www.theguardian.com/world/2013/aug/20/nsa-snowden-files-drives-destroyed-london>, 7. 3. 2014).

Britannica (2014). *Diego Garcia*. (<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/162617/Diego-Garcia>, 13. 4. 2014).

Buerkle, T. (1998). Clinton Joins Blair in Urging Ulster to Vote 'Yes' for Peace. *The New York Times*. 18. 5. 1998 (http://www.nytimes.com/1998/05/18/news/18iht-ulster.t_8.html, 23. 1. 2014).

Cannadine, D. (2003). A Special Relationship, or an Abusive One? *The New York Times*. 22. 11. 2003 (<http://www.nytimes.com/2003/11/22/opinion/a-special-relationship-or-an-abusive-one.html>, 1. 3. 2014).

CNN (2010). *Obama, Cameron blast release of Lockerbie bomber*. 20. 7. 2010 (<http://www.cnn.com/2010/POLITICS/07/20/obama.cameron.visit/index.html?hpt=T1>, 4. 2. 2014).

Cohen, R. (2013). A Much Less Special Relationship. *The New York Times*. 30. 8. 2013 (http://www.nytimes.com/2013/08/31/opinion/cohen-a-much-less-special-relationship.html?_r=1&, 6. 2. 2014).

Freedman, L. D. (2006). The Special Relationship, Then and Now. *Foreign Affairs*. 2006 (<http://www.foreignaffairs.com/articles/61704/lawrence-d-freedman/the-special-relationship-then-and-now>, 27. 1. 2014).

Glauber, B. (1997). Baby boomers Clinton, Blair reaffirm an older alliance New-era politicians meet for first time at 10 Downing St. *The Baltimore Sun*.

30. 5. 1997 (http://articles.baltimoresun.com/1997-05-30/news/1997150090_1_iran-minister-tony-blair-clinton, 23. 1. 2014).

Chancellor, A. (2010). Cameron, Obama and that special relationship. *The Guardian*. 23. 7. 2010 (<http://www.theguardian.com/commentisfree/cifa-america/2010/jul/23/cameron-obama-special-relationship>, 5. 2. 2014).

Kettle, M. (2012). Cameron and Obama ended the neocon era. But the era of Assad goes on. *The Guardian*. 14. 3. 2012 (<http://www.theguardian.com/commentisfree/2012/mar/14/cameron-obama-ended-neocon-era>, 6. 2. 2014).

Landale, J. (2013). Obama urges UK: Fix EU problems before 'breaking' relationship. *BBC*. 13. 5. 2013 (<http://www.bbc.co.uk/news/uk-politics-22506407>, 6. 2. 2014).

Mann, N. (2001). Bush hails America's 'best friend'. *BBC*. 8. 11. 2001 (http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/politics/1644068.stm, 27. 1. 2014).

Meyer, Ch. (2013). Iraq War: Sir Christopher Meyer: 'I'm with you whatever', Tony Blair told George Bush. *The Telegraph*. 9. 3. 2013 (<http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/iraq/9919816/Iraq-War-Sir-Christopher-Meyer-Im-with-you-whatever-Tony-Blair-told-George-Bush.html>, 1. 3. 2014).

Mitchell, A. (1997). In London, 2 Young Guys Sit Talking About Democracy. *The New York Times*. 30. 5. 1997 (<http://www.nytimes.com/1997/05/30/world/in-london-2-young-guys-sit-talking-about-democracy.html>, 23. 1. 2014).

Phillips, M. (2010). A strain across the (oily) pond. *USA Today*. 22. 7. 2010 (http://usatoday30.usatoday.com/news/opinion/forum/2010-07-22-column22_ST_N.htm, 3. 2. 2014).

Porter, A. (2009). Barack Obama rebuffs Gordon Brown as 'special relationship' sinks to new low. *The Telegraph*. 23. 9. 2009 (<http://www.telegraph.co.uk/news/politics/gordon-brown/6224813/Barack-Obama-rebuffs-Gordon-Brown-as-special-relationship-sinks-to-new-low.html>, 31. 1. 2014).

Purtill, C. (2013). The US and Britain: Extra super secret special relationship? *GlobalPost*. 21. 8. 2013 (<http://www.globalpost.com/dispatch/news/regions/europe/united-kingdom/130820/us-britain-surveillance-snowden-special-relationship>, 8. 3. 2014).

Reuters (2007). *Large Iraq war protests across Spain*. 17. 3. 2007 (<http://www.reuters.com/article/2007/03/18/us-iraq-spain-protests-idUSHAY78131720070318>, 2. 3. 2014).

Robinson, N. (2007). Bush and Brown vow co-operation. *BBC*. 30. 7. 2007 (<http://news.bbc.co.uk/2/hi/6922840.stm>, 30. 1. 2014).

Runciman, D. (2013). How David Cameron Saved the Special Relationship. Syria Is a New Start, Not the End. *Foreign Affairs*. 6. 9. 2013 (<http://www.foreignaffairs.com/articles/139907/david-runciman/how-david-cameron-saved-the-special-relationship>, 9. 2. 2014).

Rutenberg, J. - Knowlton, B. (2007). Brown and Bush vow to stay the course. *The New York Times*. 30. 7. 2007 (<http://www.nytimes.com/2007/07/30/world/americas/30iht-brown.4.6902975.html>, 30. 1. 2014).

Stanley, T. (2012). Cameron and Obama: No 'bromance' here. *CNN*. 15. 3. 2012 (<http://www.cnn.com/2012/03/14/opinion/stanley-cameron-obama/>, 8. 3. 2014).

Syalm, R. - Alderson, A. - Milner, C. (2003). One million march against war. *The Telegraph*. 16. 2. 2003 (<http://www.telegraph.co.uk/news/uk-news/1422228/One-million-march-against-war.html>, 3. 3. 2014).

Taylor, P. (2013). Iraq war: the greatest intelligence failure in living memory. *The Telegraph*. 18. 3. 2013 (<http://www.telegraph.co.uk/news/world-news/middleeast/iraq/9937516/Iraq-war-the-greatest-intelligence-failure-in-living-memory.html>, 9. 3. 2014).

The Economist (2001). *Oh no, Kyoto*. 5. 4. 2001 (<http://www.economist.com/node/561509>, 29. 1. 2014).

The Guardian. *Afghanistan troop numbers data: how many does each country send to the Nato mission there?* (<http://www.theguardian.com/news/datablog/2009/sep/21/afghanistan-troop-numbers-nato-data?guni=Graphic:in%20body%20link#data>, 6. 2. 2014).

The Telegraph (2009). *Gordon Brown denies rift with Barack Obama*. 24. 9. 2009 (<http://www.telegraph.co.uk/news/politics/gordon-brown/6226859/Gordon-Brown-denies-rift-with-Barack-Obama.html>, 31. 1. 2014).

Tyler, P. E. (2004). Blair's Prize Is President's Commitment. *The New York Times*. 13. 11. 2004 (http://www.nytimes.com/2004/11/13/international/europe/13blair.html?_r=1&, 3. 3. 2014).

Watt, N. - MacAskill, E. (2008). Brown and Bush reignite that special relationship. *The Guardian*. 18. 4. 2008 (<http://www.theguardian.com/politics/2008/apr/18/gordonbrown.georgebush>, 30. 1. 2014).

Watt, N. (2010). George Bush's White House had 'grave doubts' about Gordon Brown as PM. *The Guardian*. 29. 8. 2010 (<http://www.theguardian.com/world/2010/aug/29/bush-white-house-grave-doubts-brown>, 30. 1. 2014).

Watt, N. (2012). Barack Obama pays gushing tribute to special relationship. *The Guardian*. 14. 3. 2012 (<http://www.theguardian.com/world/2012/mar/14/barack-obama-special-relationship>, 6. 2. 2014).

White, M. (2013). Syria: after years of distancing, how special is the US-UK relationship? *The Guardian*. 29. 8. 2013 (<http://www.theguardian.com/world/2013/aug/29/syria-us-uk-special-relationship>, 7. 2. 2014).

Whitehead, T. (2013). Americans pay GCHQ £100m to spy for them, leaked papers claim. *The Telegraph*. 1. 8. 2013 (<http://www.telegraph.co.uk/news/uknews/defence/10217280/Americans-pay-GCHQ-100m-to-spy-for-them-leaked-papers-claim.html>, 7. 3. 2014).

Wintour, P. (2010). David Cameron: don't obsess about US-UK special relationship. *The Guardian*. 20. 7. 2010 (<http://www.theguardian.com/politics/2010/jul/20/david-cameron-us-special-relationship?gclid=Ar-ticle:in%20body%20link>, 5. 2. 2014).

Wintour, P. (2011). Obama's UK visit gives hope to Cameron. *The Guardian*. 23. 5. 2011 (<http://www.theguardian.com/world/2011/may/23/obama-uk-visit-hope-cameron>, 5. 2. 2014).

Wright, B. (2002). Analysis: Anglo-American 'special relationship'. *BBC*. 6. 4. 2002 (<http://news.bbc.co.uk/2/hi/americas/1913522.stm>, 12. 10. 2013).

6.3 Prameny

Browne, M. A. (2003). The United Nations Security Council – Its Role in the Iraq Crisis: A Brief Overview. *Congressional Research Service*. 18. 3. 2003 (<http://www.fas.org/man/crs/RS21323.pdf>, 26. 2. 2014), s. 3–4.

Hillyard, M. - Miller, V. (1998). *Cuba and the Helms-Burton Act*. 14. 12. 1998 (<http://www.parliament.uk/business/publications/research/briefing-papers/RP98-114/cuba-and-the-helmsburton-act>, 1. 3. 2014), s. 28–29.

Churchill (1946). *The Sinews of Peace*. 5. 3. 1946 (http://www.nato.int/docu/speech/1946/s460305a_e.htm, 5. 11. 2013).

The White House (2002). *The National Security Strategy of The United States of America*. 17. 9. 2002 (<http://www.state.gov/documents/organization/63562.pdf>, 10. 3. 2014), s. 15.

7 RESUMÉ

This bachelor thesis is concerned with the nature of the Anglo-American “Special Relationship” following the end of the Cold War. The term “Special Relationship” was first used by Winston Churchill, who came to realise that British dominance in international relations was over. Churchill was the first who used this term, but many of his successor Prime Ministers adopted a similar attitude towards America, and many even tried to make friends with US Presidents.

The Anglo-American relationship was especially important during the two World Wars and the Cold War. And both countries stood together at times of crisis even after the end of the Cold War. The USA and the UK share the same values and this lies at the basis of their alliance. Many states are trying to balance and tame American power, but the UK decided to become part of the American coalition. Tony Blair’s behaviour after the September 11 attacks represents a new “Special Relationship” during the time of American hegemony. The purpose of this bachelor thesis is to demonstrate that the Anglo-American “Special Relationship” in the unipolar world is more important for British politicians who want to gain influence than for American politicians. The UK is trying to play an important role in the world and the “Special Relationship” is the tool.